

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту

Кафедра економіки підприємства і міжнародного бізнесу

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи

здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальністю

292 «Міжнародні економічні відносини»

на тему:

***Співпраця України і НАТО та її вплив на вітчизняну економіку у
воєнний час***

Виконав: студент 6 курсу, групи МЕ-61м
Спеціальності 292 «Міжнародні економічні
відносини»

Килюх Максим Олегович

Керівник: д.е.н., професор Нікитенко Д. В.

Рецензент: к.е.н., доцент Жемба А. Й.

Рівне – 2025

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Навчально-науковий інститут:	Економіки та менеджменту
Кафедра:	Кафедра економіки підприємства і міжнародного бізнесу
Освітній ступінь:	другий (магістерський)
Спеціальність (напрямок підготовки)	292 «Міжнародні економічні відносини»

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В.о. завідувача кафедри
економіки підприємства і міжнародного бізнесу

_____ О. М. Гарнага
« ____ » _____ 2025р.

ЗАВДАННЯ
ДЛЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ (ПРОЕКТУ) СТУДЕНТА
Килюх Максим Олегович

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «Співпраця України і НАТО та її вплив на вітчизняну економіку у воєнний час»

Керівник роботи: д.е.н., професор Нікитенко Д.В.
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджено наказом університету від 23.10.2025 С №-1295

2. Строк подання студентом роботи: 19.12.2025р.

3. Вихідні дані до роботи: статистичні та аналітичні матеріали

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

ВСТУП; РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З НАТО; РОЗДІЛ 2. СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З НАТО В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ; РОЗДІЛ 3. ВПЛИВ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ І НАТО НА ЕКОНОМІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ; ВИСНОВКИ

5. Перелік графічного матеріалу: роздатковий матеріал

6. Консультанти розділів роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали і посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Нікітенко Д. В. , д.е.н., професор		
Розділ 2	Нікітенко Д. В. , д.е.н., професор		
Розділ 3	Нікітенко Д. В. , д.е.н., професор		

7. Дата видачі завдання: 23.10.2025

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1	Збір інформації для написання дипломної роботи	29.10.2025	
2	Обробка літературних джерел та аналітичних матеріалів по темі дипломної роботи	05.11.2025	
3	Написання першого розділу роботи та формулювання висновків	19.11.2025	
4	Написання другого розділу роботи та формулювання висновків	03.12.2025	
5	Написання третього розділу та формулювання загальних висновків	12.12.2025	
6	Оформлення дипломної роботи	15.12.2025	
7	Створення презентації для мультимедійного супроводу на захисті кваліфікаційної роботи	17.12.2025	
8	Підготовка доповіді	19.12.2025	

Студент _____ М. О. Килюх

Керівник роботи (проекту) _____ Д. В. Нікітенко

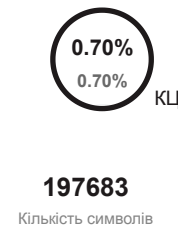
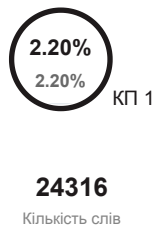
Звіт подібності

Метадані

Назва організації		підрозділ		
National University of Water and Environmental Engineering		National University of Water and Environmental Engineering		
Заголовок				
292_Spivpratsya_Ukrayiny_i_NATO_ta_yiyi_vplyv_na_vitchyznyanu_ekonomiku.docx				
Автор		Науковий керівник / Експерт		
Килих Максим Олегович		Килих Максим Олегович		
Кількість слів	Кількість символів	Дата звіту	Дата редагування	ІД документу
24316	197683	12/17/2025	---	332885574

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		0
Інтервали		0
Мікропробіли		51
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		29

Джерела

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР		НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)		Колір тексту
				КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1		https://fakty.com.ua/ua/ukraine/ekonomika/20251118-yevrokomisiya-pogirshyla-prognoz-zrostannya-vvp-ukrayiny-na-2025-2026-roky/		29 0.12 %
2		https://fakty.com.ua/ua/ukraine/ekonomika/20251118-yevrokomisiya-pogirshyla-prognoz-zrostannya-vvp-ukrayiny-na-2025-2026-roky/		28 0.12 %
3		https://armyinform.com.ua/2024/01/10/ukrayina-i-lytva-pidpysaly-novi-dokumenty-pro-oboronnu-spivpracyu-shho-vidomo/		24 0.10 %

РЕФЕРАТ

Робота містить 108 сторінок, 10 таблиць, 8 рисунків, список використаних джерел – 70 найменувань.

Співпраця України і НАТО та її вплив на вітчизняну економіку у воєнний час

Об'єктом дослідження є співпраця України з НАТО в умовах повномасштабної війни та її вплив на національну економіку. Предмет дослідження охоплює форми, механізми та результати економічної, військової й політико-дипломатичної підтримки, яку Україна отримує від держав-членів НАТО, насамперед Литви, Латвії та Естонії, та їхній вплив на обороноздатність і соціально-економічний розвиток України в умовах війни.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне обґрунтування впливу співпраці України та НАТО на вітчизняну економіку в умовах повномасштабної війни.

Ключові слова: НАТО, країни Балтії, оборонно-промисловий комплекс, гранти, фінансова допомога.

Отримані результати можуть бути використані для формування рекомендацій щодо співпраці України і НАТО.

ABSTRACT

The work contains: 108 pages, 10 tables, 8 figures, a list of used sources – 70 names.

Ukraine and NATO collaboration and its impact on the national economy in wartime

The object of this study is the collaboration between Ukraine and NATO in the context of a full-scale war and its impact on the national economy. The subject of the study covers the forms, mechanisms and results of economic, military and political-diplomatic support that Ukraine receives from NATO member states, primarily Lithuania, Latvia and Estonia, and their impact on the defense capability and socio-economic development of Ukraine in wartime.

The purpose of the qualification work is to conduct a comprehensive analysis of Ukraine's and NATO's collaboration in the context of a full-scale war and to assess its impact on the national economy.

Keywords: NATO, Baltic countries, defense-industrial complex, grants, finance aid.

The results obtained can be used to formulate recommendations on collaboration between Ukraine and NATO.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ, УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СИМВОЛІВ	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З НАТО	10
1.1. Еволюція відносин України та НАТО (1991–2025 рр.).....	10
1.2. Інституційні механізми співпраці України і НАТО.....	21
1.3. Теоретичні підходи до оцінки впливу військово-політичного партнерства на вітчизняну економіку.....	33
Висновки до розділу 1	41
РОЗДІЛ 2. СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З НАТО В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ	43
2.1. Військово-технічна допомога Альянсу.....	43
2.2. Політична та дипломатична підтримка України з боку держав-членів НАТО.....	51
2.3. Економічний вимір співпраці України з НАТО та роль країн Балтії у формуванні євроатлантичної підтримки.....	59
Висновки до розділу 2	68
РОЗДІЛ 3. ВПЛИВ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ І НАТО НА ЕКОНОМІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ	70
3.1. Вплив військової допомоги на оборонно-промисловий комплекс України.....	70
3.2. Інвестиційна та макроекономічна стабільність у контексті євроатлантичної інтеграції.....	76
3.3. Соціально-економічні ефекти міжнародної допомоги.....	86
Висновки до розділу 3	94
ВИСНОВКИ	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	101

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ, УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СИМВОЛІВ

ВВП – Валовий внутрішній продукт

ЄС - Європейський Союз

ЗСУ – Збройні сили України

НАТО – Організацією Північноатлантичного договору (англ. North Atlantic Treaty Organization)

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ОПК – оборонно-промисловий комплекс

ПДЧ – План дій щодо членства в НАТО

ВСТУП

Співпраця України з НАТО у період повномасштабної війни стала одним із ключових чинників зміцнення національної безпеки та забезпечення економічної стійкості держави. Після 2022 року Україна отримала безпрецедентний рівень підтримки з боку держав-членів Альянсу, що охоплює військову, фінансову, політичну та гуманітарну допомогу. Така взаємодія безпосередньо впливає на оборонно-промисловий комплекс, державні фінанси, інвестиційну привабливість, відновлення інфраструктури та функціонування внутрішнього ринку, тобто на ключові елементи економічної системи, які визначають здатність держави витримувати затяжний воєнний конфлікт.

У межах євроатлантичного партнерства серед усіх країн найбільша питома вага внесків у захист України по відношенню до ВВП належить країнам Балтії (Естонія – 2,81%; Литва – 2,2%; Латвія – 1,83% за період з січня 2022 року по січень 2025), які продемонстрували найбільш послідовну, структуровану, багатоаспектну та фінансову підтримку України. Вони належать до групи малих держав, але їхня позиція має системний вплив на ухвалення рішень у ЄС та НАТО, включаючи санкційні пакети, програми фінансової допомоги, оборонні ініціативи та механізми відновлення. Своїм досвідом модернізації оборонної сфери, цифрових реформ і побудови стійких інституцій вони формують для України практичну модель адаптації до стандартів НАТО та економічної трансформації в умовах війни.

У дослідженні робиться фокус на країнах Балтії, що є логічним і обґрунтованим:

- по-перше, вони мають власний історичний досвід російської загрози та успішної інтеграції до НАТО, що дає їм глибше розуміння потреб України;
- по-друге, саме країни Балтії ініціюють значну частину рішень Альянсу, спрямованих на зміцнення оборонних спроможностей України та стабілізацію її економіки;

- по-третє, їхня допомога поєднує військовий, економічний, гуманітарний, цифровий і політичний компоненти, що дозволяє комплексно оцінити вплив співпраці з НАТО на українську економіку.

Дослідження внеску Литви, Латвії та Естонії у підтримку України відкриває можливість глибше проаналізувати механізми євроатлантичної взаємодії, її економічні наслідки та потенціал для подальшої інтеграції України в європейський безпековий простір, що й визначає **актуальність дослідження**.

Досвід країн Балтії є особливо цінним для аналізу, оскільки Литва, Латвія та Естонія пройшли шлях від пострадянських держав до повноправних членів ЄС і НАТО, здійснивши глибоку трансформацію політичних інститутів, економічної системи та сектору безпеки. Їхній історичний досвід радянської окупації та сучасна модель національної безпеки формують унікальне розуміння загроз, пов'язаних із російським ревізіонізмом, що зумовлює їхню безкомпромісну позицію на підтримку України. Саме тому Балтійські країни виступають одним із найпослідовніших і найактивніших лобістів поглиблення співпраці Україна-НАТО, розглядаючи зміцнення української обороноздатності як інструмент забезпечення безпеки всього східного флангу Альянсу.

Аналіз досвіду країн Балтії дозволяє не лише відстежити механізми їхньої допомоги Україні, а й зрозуміти, як малі держави здатні впливати на формування міжнародної політики та економічної підтримки в умовах великомасштабних конфліктів. Литва, Латвія та Естонія демонструють, що синергія активної дипломатії, військово-технічної допомоги та економічних інструментів може мати суттєвий вплив на стійкість партнерської держави та на рішення великих міжнародних акторів. Це робить їхній внесок важливим не лише у воєнно-політичному, але й у макроекономічному вимірі: країни Балтії активно підтримують бюджет України, сприяють відновленню інфраструктури, стимулюють зайнятість і надають ресурси для стабілізації фінансової системи.

Проблематика підтримки України країнами Балтії є предметом численних досліджень у сферах міжнародних відносин, безпеки, економічної дипломатії та протидії гібридним загрозам. У роботах таких дослідників, як А. Аслунда [1],

Д. Аракеляна [2] та А. Бульвінського [3], значна увага приділяється політичним аспектам цієї підтримки, зокрема впливу країн Балтії на ухвалення рішень у ЄС та НАТО, розширення санкційного тиску на Росію та консолідацію європейської безпекової політики. Дослідження М. Гладиша [7], О. Давимуки [8], Р. Марценюка [20] та низки експертів з оборонної політики підкреслюють роль Балтійських країн у розвитку міжнародних військових ініціатив, навчальних місій та кіберзахисту.

Попри наявні дослідження, залишається недостатньо вивченим економічний вимір цієї співпраці, зокрема вплив фінансової допомоги, інвестиційної підтримки, гуманітарних програм і цифрових ініціатив Балтії на макроекономічну стабільність України, її оборонно-промисловий комплекс та соціально-економічну стійкість у воєнний час. Саме ці аспекти нині потребують комплексного аналізу, що враховує як практичні результати такої допомоги, так і її значення для євроатлантичної інтеграції України.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування впливу співпраці України та НАТО на вітчизняну економіку в умовах повномасштабної війни. Для досягнення зазначеної мети були поставлені та вирішені такі **завдання**:

- проаналізувати еволюцію співпраці України з НАТО, зокрема з країнами Балтії, до 2025 року та визначити передумови поглиблення партнерства у період війни;

- дослідити трансформацію механізмів взаємодії України та НАТО, зокрема країнами Балтії, після початку повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році;

- оцінити вплив військово-технічної допомоги держав-членів НАТО, зокрема країн Балтії, на обороноздатність та розвиток оборонно-промислового комплексу України;

- описати участь країн-членів НАТО, насамперед Литви, Латвії та Естонії, у міжнародних ініціативах і коаліціях, спрямованих на підтримку України;

- оцінити масштаби, структуру та економічний ефект фінансово-інвестиційної допомоги, що надходить Україні від країн НАТО, включно з Балтійським регіоном;

- дослідити ключові соціально-економічні та гуманітарні ініціативи, реалізовані країнами НАТО, зокрема країнами Балтії, на підтримку населення України в умовах війни.

Об'єктом дослідження є співпраця України з НАТО в умовах повномасштабної війни та її вплив на вітчизняну економіку.

Предмет дослідження охоплює форми, механізми та результати економічної, військової й політико-дипломатичної підтримки, яку Україна отримує від держав-членів НАТО, насамперед Литви, Латвії та Естонії, та їхній вплив на обороноздатність і соціально-економічний розвиток України в умовах війни.

Теоретико-методологічну основу становлять праці з міжнародних економічних відносин, євроатлантичної інтеграції, безпекових студій, економічної безпеки та воєнної економіки. В роботі поєднують методи порівняльного аналізу, структурно-функціонального аналізу, статистичного опрацювання даних, контент-аналізу документів та методи оцінки економічних ефектів. Використано офіційні дані міжнародних організацій (НАТО, ЄС, ООН), урядові звіти, відкриті джерела та аналітичні матеріали.

Джерельна база дослідження охоплює офіційні документи урядів Литви, Латвії та Естонії, матеріали НАТО, Європейського Союзу та інших міжнародних організацій, що відображають масштаби економічної, військової та гуманітарної підтримки України. Використано аналітичні звіти провідних дослідницьких центрів, таких як CEPA, ICDS, Atlantic Council, а також статистичні дані Eurostat, Світового банку та OECD, що дозволяють оцінити вплив міжнародної допомоги на економічні показники України. Академічні публікації з міжнародної безпеки, геополітики й військової економіки доповнюють емпіричну базу та забезпечують теоретичне підґрунтя для аналізу ролі малих держав у системі колективної безпеки.

Структура роботи. Робота складається з трьох розділів, вступу, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг магістерської роботи становить 108 сторінок, у тому числі 90 сторінки основного тексту. Робота містить 8 рисунків та 10 таблиць, список використаних джерел налічує 70 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З НАТО

1.1 Еволюція відносин України та НАТО (1991–2021 рр.)

Відносини між Україною та НАТО формувалися поступово, у контексті пошуку державою власної моделі безпеки після відновлення незалежності. З моменту приєднання України до програми «Партнерство заради миру» у 1994 році почалося системне зближення з Альянсом, яке охоплювало військово-політичну, технічну та освітню сфери. Підписання Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО у 1997 році заклало інституційну основу для постійного політичного діалогу.

У 2000-х роках Україна активізувала участь у миротворчих місіях під егідою НАТО, зокрема в Косово, Афганістані та Іраку, що засвідчило її прагнення до набуття статусу надійного партнера Альянсу. Проте питання повноцінного членства залишалося політично чутливим: зміна урядів і геополітичні коливання призводили до періодичних коливань у зовнішньополітичному курсі. Незважаючи на це, співпраця в межах спільних навчань, оборонних програм і консультацій поступово розширювалась, а ЗСУ почали повільно, але адаптуватися до стандартів НАТО.

На саміті НАТО в Бухаресті у квітні 2008 році Україна сподівалася отримати План дій щодо членства в НАТО, який був би першим кроком до повноправного вступу в Альянс. Однак цього не відбулося, і це рішення мало як політичні, так і стратегічні причини. Україна, під керівництвом президента Віктора Ющенка та прем'єр-міністра Юлії Тимошенко, активно прагнула інтеграції в НАТО. У 2006 році Україна оголосила про прагнення стати членом Альянсу, а в 2008 році очікувала отримання документа, який визначає реформи, необхідні для вступу.

США, а також країни, які недавно вступили до НАТО (наприклад, Польща, Румунія, країни Балтії), активно підтримували надання ПДЧ Україні та Грузії. Вони вважали, що це зміцнить безпеку в регіоні та стримає агресивні дії Росії. Тоді як

Німеччина та Франція виступили категорично проти надання ПДЧ Україні та Грузії, аргументувавши це ризиком провокації росії (конфліктна ситуація в Грузії) та політичною, економічною та соціологічною неготовністю України.

На цьому саміті НАТО ухвалило компромісне формулювання, яке не надавало Україні та Грузії ПДЧ, але підтверджувало їхнє право на вступ в майбутньому. Через 4 місяці після саміту вже 08 серпня 2008 року російська федерація розпочала військову агресію щодо Грузії, анексувавши 20% території. Відчувши безкарність через 6 років розпочалась військова агресія російської федерації щодо України, наслідком якої була анексія і приєднання у 2014 році АР Крим та у 2022 році окремих районів Донецької та Луганської областей.

Після початку російської агресії проти України у 2014 році партнерство з Альянсом набуло нового стратегічного змісту. Події цього року стали рубежем, який остаточно визначив євроатлантичний вектор української зовнішньої політики. Анексія Криму та бойові дії на сході держави продемонстрували вразливість регіональної системи безпеки та підкреслили необхідність тіснішої взаємодії з НАТО як гарантом стабільності і колективної оборони.

Альянс оперативно відреагував на загрози, розширивши політичну, військову та технічну підтримку України. Країни-члени НАТО, зокрема Литва, Латвія та Естонія, виступили серед перших послідовних прихильників територіальної цілісності України, засудили агресію Росії й ініціювали санкційні заходи в межах Європейського Союзу [9]. Ці кроки заклали основу для формування спільного підходу до забезпечення безпеки на східному фланзі Європи.

Упродовж 2014-2021 років співпраця України з НАТО суттєво розширилася, хоча військової допомоги не надавалось через небажання вступати у прямий конфлікт з росією. Було започатковано низку практичних програм: від розвитку оборонних реформ і підготовки військовослужбовців до посилення кібербезпеки, протидії дезінформації та реформування державного управління.

На Саміті НАТО у Уельсі (вересень 2014 року) засудило агресію росії та підтвердило право України на самооборону. Також було створено пакет допомоги Україні (NATO Comprehensive Assistance Package, CAP), який включав:

- навчання українських військових (зокрема, програми з медичної підготовки, кібербезпеки, логістики);
- підтримку реформ у сфері оборони та безпеки;
- посилення співпраці з Трестовим фондом НАТО для України (NATO Trust Fund), який фінансував проєкти з модернізації ЗСУ.

Важливе значення мала участь України у трестових фондах НАТО, що фінансували модернізацію логістики, медичної евакуації, систем зв'язку та командування. У цей період Альянс сприяв запровадженню принципів прозорості й підзвітності у сфері оборонних закупівель, підтримував боротьбу з корупцією в секторі безпеки та сприяв підвищенню ефективності оборонного планування.

Оскільки у грудні 2014 року Україна відмовилася від статусу неблокової країни, це відкрило шлях до подальшої інтеграції з НАТО. У межах загальної стратегії зближення з Альянсом Україна активно долучалася до спільних політико-безпекових ініціатив. Так, з 2015 року розпочались програми навчання українських військових за стандартами НАТО (Joint Multinational Training Group-Ukraine (JMTG-U); Програма "Партнерство заради миру" (PfP)). Особливої ваги набула співпраця у сфері інформаційної та кібербезпеки. Українські фахівці долучилися до програм НАТО з кіберзахисту, зокрема до проєктів, координуваних Центром передового досвіду з кібероборони в Таллінні. Досвід Естонії у сфері цифрової трансформації державного управління став орієнтиром для українських реформ у напрямі побудови безпечного інформаційного простору.

Зростання військової загрози з боку Росії після 2014 року спонукало НАТО посилити присутність на східному фланзі, розгорнувши багатонаціональні батальйони у країнах Балтії та Польщі. Про це оголосили на Саміті НАТО у Варшаві у 2016 році. Для України цей крок мав подвійне значення: по-перше, він створював додатковий рівень стримування, по-друге – відкривав можливості для участі у спільних навчаннях, тренінгах і логістичних операціях, що сприяли сумісності українських збройних сил зі структурами Альянсу.

У 2019 році до Конституції України було внесено зміни, які закріпили курс на членство в НАТО та ЄС як стратегічний пріоритет. У червні 2020 року Україна отримала від НАТО статус «партнера з розширеними можливостями» (Enhanced Opportunities Partner, EOP). Це дало Україні доступ до поглибленої співпраці з НАТО, включаючи: участь у навчаннях та програмах Альянсу, спільні проєкти з модернізації ЗСУ, посилення політичного діалогу.

У 2021 році Україна та НАТО погодили нову стратегію співпраці, яка включала посилення обороноздатності (зокрема, через програми навчання та технічну допомогу), боротьбу з гібридними загрозами (dezinformacia, kiberrataki), підтримку реформ у сфері безпеки та оборони.

Отже, період до 2021 року можна вважати етапом інституційного зміцнення партнерства між Україною та НАТО. Співпраця вийшла за межі військової взаємодії, перетворившись на комплексний механізм політичної, технічної, економічної та безпекової координації, який став важливою складовою державної стратегії розвитку та гарантією стійкості України перед зовнішніми викликами.

У цей же період Україна посилила власні оборонні витрати, наближаючись до цільового показника НАТО у 2% ВВП, а також реформувала систему управління сектором безпеки відповідно до євроатлантичних стандартів. Було створено механізми цивільного контролю над збройними силами, удосконалено процедури оборонного планування та впроваджено принципи прозорості у закупівлях. Ці зміни підготували ґрунт для розширення участі України у трастових фондах НАТО, які фінансували проєкти з кіберзахисту, логістики, медичної евакуації та управління персоналом.

Політична підтримка Альянсу супроводжувалася активізацією роботи Комісії Україна-НАТО, яка стала центральним майданчиком для координації спільних рішень. Річні національні програми співпраці перетворилися на ключовий інструмент імплементації реформ у сфері оборони, економіки, освіти та енергетичної безпеки. Саме через ці механізми Україна отримала практичну

можливість адаптувати національні стандарти до вимог Альянсу, поступово інтегруючись у його інституційну архітектуру.

У контексті євроатлантичної інтеграції Україна активно вивчає досвід країн Балтії, які стали зразком ефективного поєднання політики безпеки, енергетичної незалежності та структурних реформ. Після 2014 року саме Литва, Латвія та Естонія довели, що послідовна реалізація стандартів НАТО може стати не лише гарантією обороноздатності, а й стимулом для економічного зростання.

В енергетичній сфері прикладом для України стала Литва, яка у 2022 році повністю припинила імпорту газу з Росії, перейшовши на постачання зрідженого природного газу з Норвегії та США. Такий крок забезпечив не лише енергетичну безпеку, але й демонстрував практичну реалізацію принципу колективної стійкості, що є одним із базових у політиці НАТО.

З 2016 року ЄС та його держави-члени інвестували понад 50 мільйонів євро в проєкт DT4UA – цифрову трансформацію України за допомогою Академії електронного урядування (Естонія), яка своєю чергою, реалізувала спільний із українськими партнерами проєкт модернізації цифрової інфраструктури, спрямований на підвищення рівня кіберзахисту та розвиток цифрової економіки. В першій фазі проєкту вдалось розробити та масштабувати десятки цифрових сервісів, створити інфраструктуру «Трембіта» для обміну даними між державними реєстрами та впровадити інноваційні рішення, що забезпечують прозору взаємодію між державою, громадянами та бізнесом. Друга фаза проєкту DT4UA продовжує давнє партнерство між ЄС та Україною та знаменує новий етап цифрової інтеграції України з ЄС [29].

Українська криза, що розпочалася з подій Євромайдану та загострилася анексією Криму у 2014 році, стала каталізатором переосмислення європейської системи безпеки. Для країн Балтії ці події стали підтвердженням давніх попереджень щодо російської загрози, а для НАТО – імпульсом до перегляду стратегічної присутності у Східній Європі. Балтійські держави, усвідомлюючи свою вразливість через історичні й демографічні чинники, стали головними

ініціаторами розширення військової присутності Альянсу та підвищення оборонних витрат до рівня, передбаченого стандартами НАТО.

Досвід Балтійських країн свідчить, що системна інтеграція у структури Альянсу є не лише гарантією безпеки, а й інструментом довгострокової стабільності. Розгортання багатонаціональних батальйонів НАТО у Литві, Латвії та Естонії після 2016 року, участь цих держав у спільних навчаннях і збільшення оборонних бюджетів забезпечили сталий рівень готовності до потенційних загроз. Ця модель поступової, але послідовної інтеграції може бути застосована й Україною у процесі адаптації власної системи безпеки до вимог колективної оборони.

Підвищення рівня національної безпеки, як показує балтійський досвід, має спиратися не лише на військову співпрацю, а й на узгоджену політику в енергетичному, економічному та інформаційному секторах. У цьому контексті Україна розвиває співпрацю з НАТО у сфері енергетичної стійкості, кібербезпеки та стратегічних комунікацій, що дозволяє створювати основу для сталого розвитку навіть в умовах війни.

Динаміка оборонних витрат країн Балтії у 2014-2022 роках (у відсотках до ВВП) представлена на рис. 1.1.

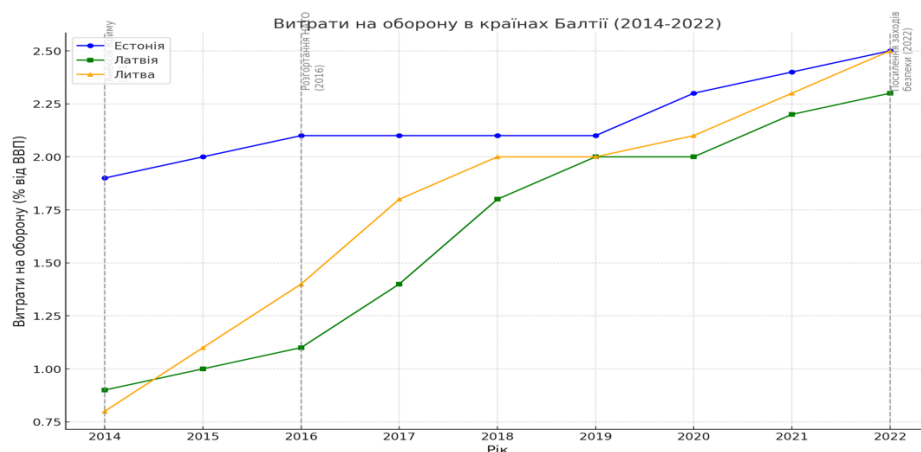

Рис. 1.1 Динамік витрат на оборону в країнах Балтії 2014 - 2022 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [42]

На графіку відображено ключові етапи зміцнення безпеки: анексію Криму у 2014 році, розгортання батальйонів НАТО у 2016 році та подальше посилення оборонних заходів після початку повномасштабної війни в Україні у 2022 році.

Після 2014 року держави-члени НАТО, зокрема країни Балтії, стали одними з найпослідовніших прихильників суверенітету та територіальної цілісності України. Вони не визнали анексію Криму та послідовно виступали за спільну позицію Європейського Союзу і НАТО щодо засудження російської агресії. Литва першою надала Україні військову допомогу, тоді як Естонія та Латвія зосередилися на гуманітарних і політичних ініціативах, підтримуючи курс України на членство в Альянсі.

Попри спільну безпекову позицію, для країн Балтії питання підтримки України супроводжувалося необхідністю зберігати внутрішню економічну стабільність і керувати складними відносинами з Росією. Проте навіть за наявності енергетичної та торговельної залежності вони обрали стратегічний пріоритет – безпеку та солідарність у межах євроатлантичного простору. Цей підхід став важливим сигналом для України: політична єдність і оборонна інтеграція можуть переважати короткострокові економічні вигоди.

Країни Балтії також активно протидіяли інформаційним кампаніям Росії, спрямованим на дестабілізацію внутрішньої ситуації. Їхній досвід боротьби з дезінформацією, посилення регулювання медіапростору та інтеграції національних меншин став цінним орієнтиром для України у формуванні стійкого інформаційного середовища під час війни.

У 2014-2022 роках відбулося істотне поглиблення дипломатичних, економічних і безпекових зв'язків між Україною та державами-членами НАТО, особливо країнами Балтії (табл. 1.1). Литва, Латвія й Естонія послідовно виступали на міжнародних майданчиках адвокатами України, активно просуваючи питання її підтримки в структурах ЄС і НАТО. Їхня дипломатична діяльність сприяла збереженню української тематики у фокусі європейської політики навіть у періоди внутрішніх викликів для Євросоюзу, таких як міграційна криза чи вихід Великої Британії з ЄС.

Таблиця 1.1

Політична та дипломатична підтримка Балтійських країн України (2014-2021 рр.)

Політична та дипломатична підтримка	Естонія	Латвія	Литва
Фінансова допомога Україні	✓	✓	✓
Гуманітарна допомога (медична, технічна)	✓	✓	✓
Військова допомога	✗	✗	✓
Визнання суверенітету України та невизнання анексії Криму	✓	✓	✓
Дипломатичні візити високопосадовців до України	✓	✓	✓
Участь у спільних навчаннях НАТО	✓	✓	✓
Підтримка санкцій проти Росії	✓	✓	✓
Підтримка України на міжнародних майданчиках (ЄС, ООН, НАТО)	✓	✓	✓
Організація антидезінформаційних кампаній	✓	✓	✓
Підтримка реформ в Україні (антикорупція, децентралізація)	✓	✓	✓
Створення культурних та освітніх проектів для підтримки українців	✓	✓	✓

Джерело: розроблено автором на основі [20; 33]

Балтійський досвід став прикладом того, як невеликі держави, інтегровані до системи колективної безпеки НАТО, можуть ефективно впливати на формування спільної політики щодо східного флангу Європи. Лідери цих країн неодноразово наголошували, що підтримка України має бути не короткостроковою реакцією, а складовою довгострокової стратегії стабільності всього регіону.

Водночас розширення ЄС і НАТО не усунуло всіх ризиків безпеки для Балтії, а в деяких аспектах навіть посилило відчуття уразливості. Попри досягнення у сфері транскордонного співробітництва та розвитку прикордонної інфраструктури за підтримки ЄС, низка політичних питань залишалася

неврегульованою. Так, Литва уклала прикордонний договір із Росією ще у 1992 році, Латвія – у 2007-му, а угода між Естонією та Росією, підписана 2014 року, досі не ратифікована. Цей приклад свідчить, що навіть у межах Альянсу питання безпеки потребують постійного дипломатичного опрацювання, що є важливим уроком для України у процесі підготовки до майбутнього членства в НАТО.

НАТО не змогло оперативно забезпечити належний рівень оборонного планування на східному фланзі до початку української кризи 2014 року. Попри неодноразові звернення Литви, Латвії та Естонії щодо необхідності посилення військової присутності, до цього часу Альянс не мав детального плану захисту регіону. Політика «перезавантаження» у відносинах між США та Росією, реалізована адміністрацією Барака Обами, породила в країнах Балтії відчуття невизначеності, оскільки спільні ініціативи у сфері безпеки з московою розцінювалися ними як стратегічно вразливі та недалекоглядні.

Після початку російської агресії спочатку проти Сакартвело у 2008 році, а потім і України ситуація докорінно змінилася. Реакцією НАТО стало суттєве зміцнення оборонних позицій на східному фланзі, збільшення присутності військових контингентів та інтенсифікація навчань і тренувань. Саме в цей період у країнах Балтії були створені ключові центри передового досвіду НАТО – Центр кібероборони в Таллінні (2008), Центр енергетичної безпеки у Вільнюсі (2012) та Центр стратегічних комунікацій у Ризі (2015). Їхня діяльність стала основою для розвитку сучасних підходів до протидії гібридним загрозам, дезінформації та кібернападам, які є актуальними і для України.

З початком війни в Україні країни Балтії послідовно збільшували оборонні бюджети, наближаючись до встановленої Альянсом норми у 2% ВВП. Латвія підняла цей показник із 0,9% у 2012 році до 1,41% у 2016 році, Литва – із 0,77% до 1,48% відповідно. Найбільша частина фінансування спрямовувалася на розвиток бойових спроможностей, модернізацію техніки та реалізацію спеціальних оборонних програм. Литва також відновила обов'язкову військову службу, скасовану у 2008 році, що засвідчило повернення до моделі комплексної оборони, орієнтованої на залучення резервів [12; 13].

Для України цей досвід має особливе значення, оскільки демонструє, як навіть невеликі держави можуть посилити свою обороноздатність через системну участь у програмах НАТО, інтеграцію у спільні навчання та створення спеціалізованих інституцій безпеки.

Естонія стала першою серед країн Балтії, що досягла стандарту НАТО щодо оборонних витрат у розмірі 2% ВВП ще до початку української кризи, продемонструвавши 2,07% у 2016 році. Її приклад засвідчив стратегічну далекоглядність у питаннях національної безпеки та готовність до виконання зобов'язань перед Альянсом. Після анексії Криму всі три балтійські держави здійснили масштабні оборонні реформи, спрямовані на підвищення мобілізаційної готовності, удосконалення законодавства щодо військової співпраці та розширення міжнародних партнерств у межах НАТО.

У цей період Альянс посилив свою військову присутність у регіоні. Було збільшено кількість місій із патрулювання повітряного простору, створено другу авіа базу НАТО в Естонії, а також ухвалено рішення про постійне розміщення багатонаціональних батальйонів у кожній із трьох балтійських країн. Відповідні рішення, прийняті на самітах НАТО в Уельсі (2014) та Варшаві (2016), стали символом практичного втілення принципу колективної оборони – реакції на агресію росії та засвідчення готовності Альянсу захищати своїх членів і партнерів.

Паралельно з військовими змінами зросла суспільна підтримка політики безпеки. Опитування громадської думки свідчать, що після початку війни в Україні інтерес до оборонних питань і рівень патріотичної готовності серед населення Балтії суттєво зріс. У 2015 році 85% громадян Естонії заявили про готовність захищати свою державу, у Латвії цей показник становив 41,7%, а в Литві понад половина респондентів підтримала збільшення оборонного бюджету та висловила довіру до НАТО [13].

Цей досвід доводить, що успіх інтеграції в систему колективної безпеки залежить не лише від політичних чи фінансових рішень, а й від внутрішньої консолідації суспільства. Для України, яка прагне повноправного членства в

НАТО, приклад Балтійських держав демонструє важливість поєднання оборонних реформ, стійкої політичної волі та підтримки громадян у формуванні національної стратегії безпеки.

Отже, еволюція відносин між Україною та НАТО засвідчує поступове формування стратегічного партнерства, яке з кожним етапом набувало дедалі більшого практичного змісту. Від перших контактів у межах програми «Партнерство заради миру» до періоду після 2014 року, коли співпраця стала елементом національної безпеки, Україна послідовно інтегрувалася у політичні, військові та інституційні структури Альянсу.

Досвід країн Балтії, які першими продемонстрували ефективність переходу від пострадянських систем оборони до стандартів НАТО, відіграв для України важливу роль. Їхня підтримка на міжнародній арені, участь у програмах допомоги, активна позиція у сфері санкційної політики та спільні оборонні ініціативи сприяли зміцненню позицій України у євроатлантичному просторі.

Після початку російської агресії співпраця України з НАТО переросла у системну взаємодію, спрямовану на реформування сектору безпеки, посилення обороноздатності та адаптацію державного управління до принципів колективної безпеки. Альянс став не лише військовим, а й політичним партнером, який підтримує Україну в умовах затяжної війни та забезпечує основу для майбутньої інтеграції до євроатлантичних структур.

Таким чином, до 2021 року партнерство Україна–НАТО трансформувалося з політичного діалогу у комплексну модель співпраці, що поєднує оборонний, економічний, гуманітарний та інформаційний виміри. Ця еволюція визначила стратегічний напрям розвитку української держави, підготувавши основу для подальшого зміцнення безпеки та відновлення економіки у межах євроатлантичної системи.

1.2 Інституційні механізми співпраці України і НАТО

Поглиблення взаємодії України з НАТО стало можливим завдяки створенню ефективної системи інституційних механізмів, які забезпечують практичну реалізацію стратегічних домовленостей між сторонами. Якщо на початкових етапах партнерство мало переважно політичний і консультативний характер, то після 2014 року воно трансформувалося у чітко структуровану модель координації, що охоплює сферу оборони, управління, економіки, безпеки та розвитку людського потенціалу.

Ключову роль у цьому процесі відіграють три основні інструменти: Комісія Україна-НАТО, Річна національна програма (РНП) та трастові фонди НАТО. Вони забезпечують постійний політичний діалог, визначають пріоритети реформ і надають фінансову та технічну підтримку для їх реалізації. Через ці механізми здійснюється адаптація українського сектору безпеки до стандартів Альянсу, розвивається інфраструктура оборони, модернізується система управління та підвищується прозорість у сфері оборонних закупівель.

У межах співпраці Україна набула статусу партнера з розширеними можливостями, що дозволило їй брати участь у спільних навчаннях, дорадчих програмах та плануванні операцій під егідою НАТО. Водночас інституційна взаємодія стала платформою для поєднання політичних ініціатив із практичними заходами, спрямованими на зміцнення обороноздатності та наближення до повноправного членства.

Досвід країн Балтії довів, що ефективна інтеграція у структури НАТО можлива лише за наявності стабільної системи інституційної взаємодії. Україна, переймаючи цей досвід, створила власну модель координації співпраці з Альянсом, яка поєднує політичну відповідальність, фінансову підтримку та стратегічне планування. Саме через ці механізми формується основа для послідовної реалізації курсу на євроатлантичну інтеграцію.

Після початку повномасштабної війни в Україні у 2022 році співпраця з НАТО перейшла у фазу практичної реалізації стратегічних рішень через низку інституційних механізмів. В умовах постійних загроз з боку Росії та Білорусі

ключовими напрямками стали зміцнення обороноздатності, розвиток військової інфраструктури, модернізація систем управління та створення надійного прикордонного захисту.

Виконання Річної національної програми співпраці з НАТО передбачало низку структурних реформ у секторі безпеки, від удосконалення системи мобілізації до впровадження електронного моніторингу державного кордону. Ці заходи відбувалися за фінансової та технічної підтримки Альянсу, зокрема в межах трастових фондів НАТО, спрямованих на розвиток логістики, кіберзахисту, медичної евакуації та управління персоналом.

Досвід країн Балтії став одним із найпрактичніших орієнтирів для України. Після 2022 року Литва, Латвія та Естонія зосередили державну політику на розвитку оборонної інфраструктури. Литва завершила будівництво 550 км огорожі на кордоні з Білоруссю, обладнаної електронними системами моніторингу, які в режимі реального часу фіксують рух осіб і транспортних засобів. У 2023 році вона повністю завершила встановлення цифрового контролю вздовж усього периметру кордону.

Латвія протягом 2023-2025 років реалізувала проєкт захисного паркану на кордоні з росією завдовжки 300 км. Проєкти передбачають будівництво патрульних шляхів, частина яких пройде по болотах та вологих ділянках; монтаж понтонних доріг біля озера Пейтеля; встановлення оглядової вежі та інфраструктури для пересування катерів. Раніше Латвія вже збудувала майже 145 км огорожі на кордоні з Білоруссю. Тепер там триває фінальний етап облаштування інфраструктури, зокрема в районі річки Даугава. [41]

Такі заходи не лише підвищують оборонну готовність країн Балтії, а й демонструють практичну реалізацію стандартів НАТО у сфері інтегрованої безпеки. Для України цей досвід є цінним прикладом того, як інституційна підтримка Альянсу та ефективне використання трастових фондів можуть забезпечити реальне зміцнення кордонів, розвиток інфраструктури та оперативне реагування на гібридні загрози.

Розбудова безпекової інфраструктури та підвищення обороноздатності стали одним із ключових напрямів реалізації Річної національної програми Україна-НАТО. Аналогічно до практики країн Балтії, де будівництво фізичних бар'єрів та систем раннього реагування мало не лише технічне, а й символічне значення, Україна спрямувала значні ресурси на створення стійкої системи захисту державного кордону, протидію гібридним загрозам та забезпечення територіальної цілісності. Такі проєкти фінансуються та координуються, зокрема, через трастові фонди НАТО, які з 2014 року підтримують Україну у сферах логістики, кіберзахисту, медичної реабілітації та розмінування територій.

У 2022-2024 роках реалізовано низку програм із відновлення та технічного переоснащення об'єктів прикордонної інфраструктури, що стало одним із напрямів практичного виконання зобов'язань у межах Комісії Україна-НАТО. Розроблені спільно дорожні карти передбачають не лише будівництво оборонних споруд, а й розгортання сучасних електронних систем моніторингу, сенсорних мереж спостереження та систем відеоаналітики, здатних виявляти порушення кордону в реальному часі. За підтримки НАТО у 2023 році Україна розпочала пілотний проєкт із цифрового моніторингу ділянок кордону протяжністю понад 100 км на північному та східному напрямках, який інтегрується до національної системи управління безпекою.

Важливою складовою співпраці є підвищення цивільної готовності населення до можливих кризових ситуацій. Досвід країн Балтії став тут показовим: у Литві діє програма створення мережі укриттів для 60% міського та 40% сільського населення, у межах якої вже побудовано понад 3,3 тис. захисних об'єктів. Подібні ініціативи нині активно реалізуються в Україні, зокрема, у 2023 році понад 1,5 тис. громадських будівель адаптовано під укриття цивільного захисту в прикордонних областях, а тренування з евакуації та мобілізації проводяться спільно з дорадчими групами НАТО [70].

Координація між урядовими та місцевими інституціями стала одним із пріоритетів діяльності Річної національної програми, що передбачає створення інтегрованої системи управління у кризових ситуаціях. За даними Міністерства

оборони України, у 2024 році планувалось залучити понад 400 місцевих адміністрацій до навчань із цивільної оборони, що відповідає стандартам НАТО з мобілізаційної готовності (Crisis Response Planning).

Ще одним важливим напрямом стало посилення стратегічних комунікацій і боротьба з дезінформацією, що є спільним пріоритетом як для НАТО, так і для України. За підтримки Центру стратегічних комунікацій НАТО в Ризі, у 2023 році в Україні запущено три проекти з протидії інформаційним операціям, серед яких створення Єдиного аналітичного центру для моніторингу медіапростору, що щоденно аналізує понад 50 тис. інформаційних повідомлень. Такі кроки сприяють формуванню суспільної стійкості, підвищенню довіри до державних інституцій та зниженню впливу ворожої пропаганди.

Інституційні механізми співпраці Україна-НАТО функціонують як багаторівнева система, від матеріального зміцнення оборони до інформаційної стійкості суспільства. Вони поєднують інфраструктурні, технічні та комунікаційні елементи, створюючи комплексну модель безпеки, що відповідає сучасним викликам гібридної війни.

Важливою складовою є інтеграція національної безпеки та оборонної підготовки у систему освіти. Досвід Латвії, де з 2024 року до навчальних програм середніх шкіл включений курс з державної оборони, є показовим прикладом поєднання освітньої політики та безпекової стратегії [15]. Подібний підхід нині розглядається і в Україні в межах Річної національної програми Україна-НАТО, яка передбачає посилення громадянської освіти, формування у молоді відповідального ставлення до питань державної безпеки та розвитку культури оборонного мислення. Такі ініціативи сприяють не лише зміцненню національної стійкості, а й формуванню ціннісної основи для подальшої інтеграції у спільний євроатлантичний простір.

Зміцнення кадрового потенціалу оборонного сектору є ще одним пріоритетом співпраці України з НАТО. Після 2022 року уряди держав Балтії розпочали структурну модернізацію власних збройних сил, що включала збільшення чисельності особового складу та відновлення системи військового

призову. Ці процеси координувалися в межах двосторонніх і багатосторонніх форматів НАТО, демонструючи практичне втілення принципу колективної готовності. Литва відновила обов'язкову військову службу ще у 2016 році, Латвія – у 2023 році, тоді як Естонія зберігала змішану модель призову, орієнтовану на швидке розгортання резерву.

Для України ці приклади стали орієнтиром при розробленні національної Стратегії розвитку сил територіальної оборони, затвердженої у 2023 році в межах Річної національної програми. Згідно з нею, до 2025 року планувалось сформувати щонайменше 10 регіональних бригад ТрО із загальною чисельністю понад 60 тис. осіб, які діятимуть на основі стандартів НАТО з управління, підготовки та мобілізаційної готовності.

Російське вторгнення 2022 року, розміщення ядерної зброї в Білорусі та присутність найманців групи «Вагнера» у 2023 році стали вирішальними факторами, що спонукали до посилення оборонної політики не лише в Україні, а й у державах Альянсу. Саме після цих подій Комісія Україна-НАТО розширила координаційний формат, включивши до порядку денного питання тероборони, кадрового забезпечення та цивільно-військової взаємодії.

Важливою складовою інституційної співпраці є також удосконалення навчальних програм і спільних тренувань. У 2022–2024 роках держави Балтії суттєво оновили сценарії військових навчань, орієнтуючись на відбиття гібридних атак і підвищення взаємосумісності із силами НАТО. Україна бере участь у низці таких навчань у форматі Joint Endeavour, Sea Breeze, Defender Europe та Steadfast Cobalt, які об'єднують понад 20 держав-членів Альянсу. Зокрема, у 2023 році в навчаннях Defender Europe на території Польщі та Литви взяли участь понад 25 тис. військовослужбовців, включно з українськими підрозділами, які пройшли підготовку за стандартами НАТО.

Посилення співпраці у сфері оборонної освіти, кадрової мобільності та спільної підготовки військових кадрів є одним із найважливіших результатів діяльності інституційних механізмів НАТО в Україні. Цей напрям демонструє, що інтеграція до Альянсу – це не лише політичний процес, а й глибока

трансформація системи оборони, освіти й управління, спрямована на досягнення сумісності зі структурами колективної безпеки.

Таблиця 1.2

Динаміка збройних сил країн Балтії у 2014-2024 рр.

Країна	Литва	Латвія	Естонія
чисельність професійних сил у 2014 р.	7.9 тис.	5.31 тис.	3.25 тис.
чисельність професійних сил у 2024 р.	23 тис.	17.25 тис.	7.7 тис.

Джерело: розроблено автором на основі [42]

Російська агресія проти України 24 лютого 2022 року стала вирішальним моментом, який докорінно змінив безпекову архітектуру Європи та активізував діяльність інституцій співпраці між Україною і НАТО. Масштабне вторгнення РФ, а також розгортання військ поблизу українського кордону й у Білорусі, призвели до переосмислення стратегій безпеки не лише в Україні, але й на всьому східному фланзі Альянсу.

Реакція партнерів України, насамперед країн Балтії, була оперативною й рішучою, що відображало їхню історичну чутливість до російських загроз. Уже 24 лютого 2022 року Сейм Литви на позачерговому засіданні ухвалив резолюцію, яка засудила агресію Росії, закликала НАТО активізувати оборонну присутність у регіоні та виступила за надання Україні Плану дій щодо членства в НАТО (MAP). У документі також містилися рекомендації щодо термінового надання військової, економічної та гуманітарної допомоги Україні, що стало важливим політичним сигналом у межах діяльності Комісії Україна-НАТО.

У Литві одночасно було запроваджено надзвичайний стан до 10 березня 2022 року, який передбачав посилення контролю на державному кордоні, перевірку транспорту й осіб у прикордонних районах, а також можливість залучення Збройних Сил до охорони стратегічних об'єктів. Латвійський Сейм і уряд Естонії синхронно підтримали резолюції із засудженням російського вторгнення, наголосивши на грубому порушенні міжнародного права та принципів суверенітету.

Практична підтримка України реалізувалася не лише на рівні політичних заяв. Ризька міська рада виділила 500 тис. євро на гуманітарну допомогу, а уряди Литви й Латвії припинили видачу віз громадянам Росії. У Латвії та Естонії було заблоковано трансляцію російських телеканалів, що поширювали дезінформацію про війну, це рішення повністю відповідало принципам НАТО у сфері стратегічних комунікацій і кібербезпеки.

Ключовим проявом єдності стала спільна поїздка міністрів закордонних справ Литви, Латвії та Естонії до Києва того ж дня, 24 лютого, що символізувало реальну солідарність і політичну підтримку України в умовах початку повномасштабної війни. Паралельно у Києві відбулася зустріч президентів Литви та Польщі з Володимиром Зеленським у форматі Люблінського трикутника, під час якої було підтверджено координацію дій із НАТО та ЄС.

Для України ці події стали каталізатором активізації роботи Комісії Україна-НАТО, що розпочала регулярні кризові засідання вже у березні 2022 року. Саме в цей період було оновлено механізм Річної національної програми, який став основним інструментом впровадження стандартів Альянсу у воєнних умовах. Зокрема, до середини 2023 року за підтримки НАТО було реалізовано понад 90 спільних проєктів у сферах логістики, кіберзахисту, медичної реабілітації, енергетичної безпеки та протидії гібридним загрозам.

Таким чином, реакція країн Балтії на агресію Росії не лише стала проявом солідарності, а й перетворилася на практичний приклад ефективної реалізації інституційних механізмів співпраці у межах НАТО. Для України це підтвердило, що системна взаємодія з Альянсом – ключовий чинник забезпечення національної безпеки, здатний мобілізувати ресурси партнерів у критичний момент.

Після початку повномасштабної війни в Україні уряди країн Балтії продемонстрували готовність до масштабного збільшення оборонних витрат, що стало частиною спільної стратегії зміцнення східного флангу НАТО. Естонія оголосила про підвищення оборонного бюджету до 2,3% ВВП (приблизно 748 млн євро) вже у 2022 році, а Латвія та Литва ухвалили рішення поступово довести

цей показник до 2,5% ВВП у найближчі роки. Значна частка додаткових коштів спрямовується на модернізацію артилерійських систем, закупівлю високоточного озброєння, проведення спільних навчань і посилення резервних підрозділів. За словами головнокомандувача литовської армії Вальдемараса Рупшиса, пріоритетними стали інвестиції в артилерію, боєприпаси та мобільність військ, що забезпечують швидке реагування на загрози [54].

У межах Комісії Україна-НАТО подібна динаміка спостерігається і в українській оборонній політиці: починаючи з 2022 року, фінансування сектору оборони України перевищило 18% державного бюджету, а співпраця з НАТО дозволила забезпечити цільове використання коштів за напрямками, визначеними в Річній національній програмі. Вона включає модернізацію логістичних систем, підготовку кадрів, створення єдиної системи медичної евакуації та розвиток оборонно-промислової кооперації.

Важливим елементом практичної реалізації співпраці стали трастові фонди НАТО, які з 2014 року акумулювали для України понад 200 млн євро допомоги. Після 2022 року їхня діяльність була розширена: створено шість нових фондів, зокрема у сферах протимінної діяльності, кіберзахисту, енергетичної безпеки, медичної реабілітації та перехідного правосуддя. Ці фонди не лише фінансують конкретні програми, а й інтегрують українські міністерства до управлінських структур Альянсу, забезпечуючи прозорість витрат і підзвітність за стандартами НАТО.

Балтійські держави паралельно розробляють сценарії кризового реагування: від розміщення біженців до координації дій рятувальних служб. Литва готова прийняти 30-40 тис. осіб, Латвія – 10 тис., а Естонія – близько 2 тис. Для цього створюються центри тимчасового розміщення, системи реєстрації, перевірки стану здоров'я, вакцинації та соціальної підтримки. Україна активно переймає цей досвід у межах трастового фонду НАТО з питань цивільної готовності, який фінансує створення регіональних логістичних хабів для внутрішньо переміщених осіб і координацію дій між ДСНС та місцевими адміністраціями.

Водночас актуалізувалися питання енергетичної безпеки як для Балтії, так і для України. Литва, рівень енергетичної залежності якої у 2020 році становив 75% [45], повністю відмовилася від російського газу у 2022 році, переключившись на постачання через LNG-термінал у Клайпеді. Подібну стратегію зараз реалізує Україна у партнерстві з Альянсом – через трастовий фонд НАТО з енергетичної стійкості, який підтримує модернізацію системи управління енергоресурсами та розвиток альтернативних джерел енергії.

Естонія та Латвія також реалізують масштабні програми із кіберзахисту та боротьби з дезінформацією. Цей напрям активно підтримується Альянсом через Центр передового досвіду НАТО з кібероборони в Таллінні, до діяльності якого долучаються українські фахівці з 2016 року. Після 2022 року обсяги української участі в спільних тренінгах зросли на 70%, а програми підготовки з реагування на кібератаки стали постійним елементом Річної національної програми.

Отже, узгодження дій у межах інституційних механізмів НАТО – від фінансування оборони до енергетичної безпеки й гуманітарної координації – засвідчує системність підходу до безпеки як у країнах Балтії, так і в Україні. Спільна мета – створення стійкої, взаємопов'язаної моделі оборонного управління, здатної протистояти як військовим, так і гібридним загрозам на східному фланзі Європи.

Загальна сума виділеної допомоги Україні у відсотках до ВВП країни-донора представлена на рис. 1.2. Показники засвідчують високий рівень політичної солідарності та практичної участі партнерів у зміцненні обороноздатності України.

Серед країн Європи лідерами за часткою підтримки стали країни північної Європи, зокрема країни Балтії: Естонія (2,81% ВВП), Литва (2,2% ВВП) та Латвія (1,83% ВВП). Ці держави не лише демонструють максимальну відданість принципам колективної безпеки, але й виступають каталізаторами політичних рішень у межах Комісії Україна-НАТО, активно просуваючи питання про довгострокові гарантії безпеки для України. Їхня допомога охоплює як пряму військову підтримку (постачання озброєнь і техніки), так і фінансування

гуманітарних програм, відновлення критичної інфраструктури та участь у трастових фондах Альянсу.

Рис. 1.2 Загальна сума виділеної допомоги Україні у % до ВВП 2021 року країни-донора

Джерело: сформовано автором на основі [68]

Польща, яка виділяє 0,84% ВВП, залишається ключовим логістичним та оборонним хабом для НАТО на східному напрямку. Саме через польську територію проходить більшість транспортних і гуманітарних коридорів, а також здійснюється координація військово-технічної допомоги в межах трастового фонду НАТО з логістики та постачання. У свою чергу Норвегія спрямовує 1,64% ВВП переважно через фінансування програм кіберзахисту, медичної реабілітації та енергетичної безпеки. [68]

Країни Центральної Європи, Словаччина та Чехія, виділили відповідно 0,7% та 0,16% ВВП, спрямовуючи ресурси на відновлення військової техніки та ремонт бронетанкових машин української армії. У той самий час Сполучене Королівство та США, попри меншу відносну частку допомоги (0,68% та 0,56% ВВП), забезпечують найбільший внесок у абсолютних обсягах – відповідно 27,64 та 118,99 мільярдів євро, спрямовані на озброєння, протиповітряну оборону, навчання військовослужбовців та функціонування трастових фондів НАТО [68].

Високий рівень фінансової підтримки України з боку країн-членів Альянсу свідчить про стійкість інституційних механізмів партнерства, побудованих у межах Комісії Україна-НАТО та Річної національної програми. Він також підтверджує, що формат трастових фондів НАТО перетворився на ефективний інструмент солідарності, який об'єднує ресурси держав-членів і партнерів для реалізації спільної стратегії – зміцнення обороноздатності України та стабільності в усьому євроатлантичному просторі.

Продовжуючи попередній аналіз, можна зазначити, що інституційна співпраця між Україною, країнами Балтії та НАТО у період збройного конфлікту стала фундаментом для формування нової архітектури безпеки у Східній Європі. Її значення виходить далеко за межі регіонального виміру, нині йдеться про глобальну модель партнерства, здатну забезпечити стійкість, обороноздатність та економічну стабільність навіть в умовах тривалої війни.

1. *Трансатлантичний підхід до Росії.* Балтійські держави відіграють роль ключових адвокатів України у НАТО, просуваючи ідею єдиного трансатлантичного фронту проти російської агресії. Їхня послідовна позиція — розширення санкцій, посилення оборонного стримування, активізація військової допомоги, цілком узгоджується з принципами Комісії Україна–НАТО. Саме через цей механізм формується політичний консенсус серед союзників щодо підтримки України, а також визначаються стратегічні рамки співпраці у межах Річної національної програми.

2. *Стратегічні пріоритети оборони України.* Досвід Балтійських країн у відновленні призову, розвитку територіальної оборони та інтеграції сил резерву став практичним прикладом для України. В рамках трастових фондів НАТО вже реалізуються програми з навчання військовослужбовців, модернізації артилерійських систем та розбудови протиповітряної оборони. Визначення перемоги України не лише як військового, а й політичного та економічного результату є основою оновленої Національної стратегії безпеки, розробленої у консультації з експертами Альянсу.

3. *Поглиблення оборонної інтеграції.* Спільні ініціативи Балтійських країн, від створення єдиної системи ППО до спільних навчань типу Defender Europe, демонструють ефективність регіональної взаємодії в межах НАТО. Україна поступово долучається до таких форматів через участь у програмах Інтероперабельності та Сумісності сил (Interoperability Platform), що дозволяє наближати ЗСУ до стандартів НАТО у тактичному й технологічному аспектах.

4. *Кібербезпека як ключова складова інституційної взаємодії.* Одним із найважливіших напрямів стало поглиблення співпраці у сфері кіберзахисту. За підтримки Центру передового досвіду НАТО з кібероборони в Таллінні та трастового фонду НАТО з кібербезпеки, в Україні створено мережу з понад 25 центрів кіберзахисту державних структур, які забезпечують захист критичної інфраструктури та протидію інформаційним атакам. Це не лише підвищує національну безпеку, а й інтегрує Україну у європейський простір кібероборони.

5. *Гуманітарна стабільність і інтеграція біженців.* В умовах тривалого конфлікту важливою складовою спільної безпеки стала координація гуманітарної допомоги та підтримки біженців. Балтійські країни, прийнявши понад 50 тис. українських громадян, стали прикладом ефективного використання європейських механізмів солідарності. Україна, у свою чергу, активно долучається до проєктів цивільної підготовки НАТО (Civil Preparedness), спрямованих на посилення координації між урядом, громадами та міжнародними партнерами.

6. *Залучення країн Глобального Півдня до безпекового діалогу.* Україна разом із країнами Балтії активно працює над розширенням міжнародної коаліції підтримки, зокрема через нові дипломатичні ініціативи в межах Комісії Україна-НАТО та платформу «Ukraine Defence Contact Group» (Рамштайн). Такий підхід сприяє не лише політичній легітимізації боротьби України за незалежність, а й формує глобальний дискурс про спільну відповідальність за безпеку.

Таким чином, інституційна співпраця у форматі Україна-НАТО-Балтійські країни стала не лише політичним партнерством, а й багатовимірною системою координації, від військових стратегій до гуманітарних програм. Її ефективність

базується на поєднанні політичної волі, фінансової підтримки та інституційної гнучкості Альянсу, що дозволяє адаптуватися до динамічних викликів війни.

Цей формат співпраці формує основу для майбутньої інтеграції України до НАТО як повноправного учасника колективної безпеки та задає стратегічні орієнтири для розвитку всього східноєвропейського регіону.

1.3 Теоретичні підходи до оцінки впливу військово-політичного партнерства на вітчизняну економіку

У сучасних умовах глобальної нестабільності, коли політичні, економічні та безпекові процеси тісно переплетені, військово-політичне партнерство держав дедалі більше визначає не лише оборонну, а й економічну динаміку розвитку країн. Світова економіка функціонує у стані постійних шоків – пандемій, енергетичних криз, гібридних конфліктів і масштабних воєн, що зумовлює потребу у нових формах міжнародної взаємодії, заснованих на безпеці, стійкості та взаємній довірі.

Для країн, які перебувають у стані збройного протистояння питання взаємозв'язку між національною безпекою, обороноздатністю та економічною стабільністю набуває особливої ваги. В умовах війни економіка не може залишатися автономною від сектору безпеки, вона стає його продовженням, забезпечуючи ресурсну базу для ведення бойових дій, відновлення інфраструктури та підтримання соціальної стійкості.

Відповідно, взаємовідносини між Україною та НАТО слід розглядати не лише в контексті оборонного співробітництва, а й як форму економічного партнерства нового типу. Це партнерство функціонує на перетині політики, економіки та безпеки, створюючи синергетичний ефект, який впливає на макроекономічні показники, інвестиційний клімат і рівень технологічного розвитку держави.

Поглиблення інтеграції України до системи НАТО забезпечує доступ до нових механізмів фінансування, інституційної підтримки та управлінських практик, що підвищують ефективність державного сектору. Військово-політичне

партнерство стає каталізатором структурних реформ – від модернізації оборонно-промислового комплексу до підвищення прозорості державних закупівель і розвитку цифрових технологій у сфері управління.

З економічної точки зору, така взаємодія трансформує національну економіку з моделі «реактивної адаптації» до моделі «проактивної безпекової економіки», у якій ресурси, інновації та міжнародна підтримка спрямовуються не лише на оборону, а й на стійке відновлення та розвиток. Саме тому дослідження впливу військово-політичного партнерства на економічну систему держави стає одним із ключових напрямів сучасної теорії економічної безпеки.

У цьому контексті аналіз співпраці України та НАТО набуває не лише стратегічного, а й методологічного значення: він дозволяє оцінити, яким чином інституційні механізми Альянсу, такі як трастові фонди, програми реформування сектору безпеки, спільні оборонні проєкти, впливають на економічну динаміку, фінансову стабільність і конкурентоспроможність держави в умовах війни.

Військово-політичне партнерство в сучасній системі міжнародних відносин розглядається як комплексна форма співпраці між державами, спрямована на узгодження стратегічних, оборонних і економічних інтересів. Його економічна сутність полягає у формуванні механізмів колективної безпеки, які створюють сприятливі умови для стабільного функціонування національних економік, захисту критичної інфраструктури, розвитку промислових технологій і забезпечення довгострокової стійкості.

З економічної точки зору, військово-політичне партнерство є мультикомпонентною системою, у якій політичні рішення набувають економічного змісту, а безпекові заходи стають чинниками розвитку. Цю систему можна умовно поділити на кілька ключових каналів впливу на економіку:

Фінансово-бюджетний канал – передбачає формування оборонних бюджетів, залучення зовнішнього фінансування, кредитних програм та допомоги партнерів. У випадку України, завдяки співпраці з НАТО, створено трастові фонди, які акумулювали понад 200 млн євро на розвиток кіберзахисту, медичної реабілітації, енергетичної безпеки, логістики та управління персоналом [63].

Інституційний канал – відображає вплив міжнародних стандартів і процедур НАТО на систему державного управління. Участь України в реалізації Річної національної програми та у проєктах Комісії Україна-НАТО забезпечила впровадження принципів підзвітності, прозорості та результативного бюджетування, що підвищує довіру інвесторів і міжнародних донорів.

Технологічно-промисловий канал – полягає у розвитку оборонно-промислового комплексу (ОПК) як драйвера інноваційного зростання. Участь України у спільних програмах НАТО відкрила доступ до технологій подвійного призначення, систем зв'язку, розвідки, безпілотних систем та кіберзахисту, що стимулює розвиток високотехнологічних галузей економіки.

Інфраструктурний канал – охоплює розвиток транспортної, енергетичної та логістичної інфраструктури, необхідної для оборони та економічної мобільності. Наприклад, завдяки співпраці з партнерами по НАТО в Україні модернізуються залізничні та портові потужності, що одночасно підвищує оборонну готовність і розширює експортний потенціал.

Соціально-кадровий канал – реалізується через розвиток людського капіталу, підготовку кадрів і трансфер управлінських знань. Програми НАТО «Defense Education Enhancement Program» (DEEP) та «Building Integrity» сприяють реформуванню військової освіти, підвищенню професійної компетентності державних службовців і формуванню культури відповідальності у сфері управління.

Для України така модель співпраці є особливо важливою, адже в умовах тривалої війни саме військово-політичне партнерство з НАТО виступає джерелом фінансової стабільності, технологічного оновлення та інституційної трансформації. Це дозволяє не лише компенсувати втрати, спричинені війною, але й сформувати передумови для майбутнього економічного зростання на основі принципів безпеки, прозорості та інновацій.

Дослідження впливу військово-політичного партнерства на національну економіку ґрунтується на міждисциплінарному поєднанні теорій міжнародних відносин, економічного розвитку та безпекових студій. У світовій економічній

науці сформувалося кілька концептуальних підходів, які пояснюють механізми, через які оборонна співпраця може впливати на макроекономічні процеси, інвестиційну активність і рівень інноваційного розвитку держави.

Загалом, військово-політичне партнерство – це канал передавання зовнішніх ресурсів у внутрішню економічну систему. Воно може діяти як мультиплікатор, що стимулює виробництво, зайнятість і технологічний розвиток, або як стабілізатор, який зменшує вплив зовнішніх ризиків і кризових шоків. У цьому контексті взаємодія України з НАТО демонструє перехід від класичних моделей оборонного фінансування до сучасних механізмів економічної синергії безпеки та розвитку. Основні теоретичні підходи (моделі) до оцінки цього впливу узагальнено у Таблиці 1.3.

Наведені моделі дозволяють пояснити, що військово-політичне партнерство має подвійний характер впливу: короткостроковий (через фінансові та інвестиційні механізми) та довгостроковий (через інституційні зміни й технологічну модернізацію).

Для України, яка перебуває у стані війни, співпраця з НАТО стала чинником економічної адаптації, що забезпечує притік зовнішніх ресурсів, розширення ринку праці, зростання технологічного потенціалу та формування умов для післявоєнного відновлення.

У межах сучасної економічної теорії це партнерство можна описати як «ефект безпекового мультиплікатора», коли кожна одиниця інвестицій у сферу оборони або міжнародного партнерства генерує непрямі ефекти у суміжних секторах: транспорті, ІТ, логістиці, будівництві, енергетиці. Таким чином, військово-політична співпраця стає механізмом стимулювання економічного зростання, що поєднує економічні й безпекові інтереси держави.

Таблиця 1.3

Теоретичні підходи до оцінки впливу військово-політичного партнерства на економічне зростання

Підхід / модель	Ключова ідея	Очікуваний економічний ефект	Застосування для України
Кейнсіанський	Оборонні витрати стимулюють сукупний попит і виробництво. Випуск облігацій для фінансування оборони дозволяє уникнути негайного збільшення податків та підтримує економічну активність.	Зростання зайнятості, розвиток промисловості, збільшення ВВП з мультиплікативним ефектом	Державні замовлення на продукцію оборонного сектору, мультиплікативний ефект у суміжних галузях. Випуск військових облігацій
Неокласичний	Зростання ефективності розподілу ресурсів і приватних інвестицій. Приватно-державне партнерство дозволяє залучати приватні інвестиції в оборонні проекти, знижуючи навантаження на державний бюджет	Оптимізація бюджетних витрат, зменшення дефіциту, залучення іноземних інвесторів.	Лібералізація ринку оборонних послуг, приватно-державні партнерства у сфері безпеки
Інституційний	Інституційні стандарти НАТО формують довіру, знижують трансакційні витрати, покращують розподіл ресурсів та підвищують ефективність управління	Поліпшення інвестиційного клімату, підвищення кредитних рейтингів. Використання міжнародних фондів для фінансування проєктів подвійного призначення	Впровадження стандартів НАТО у сфері держзакупівель, антикорупційна реформа

Підхід / модель	Ключова ідея	Очікуваний економічний ефект	Застосування для України
Безпеково-економічна модель (security–growth nexus)	Безпека та економічне зростання є взаємопов’язаними. Оборонно-промисловий комплекс може стати інноваційним хабом, стимулюючи розвиток високотехнологічних галузей (аерокосмічна промисловість, ІТ тощо).	Стійкість фінансової системи, залучення довгострокового капіталу	Використання військової допомоги для розвитку інфраструктури та технологій
Синергетичний підхід	Безпека виступає каталізатором інноваційного розвитку. Інновації є ключовим драйвером економічного зростання.	Технології, які можуть використовуватися як у цивільному, так і у військовому секторі, створюють синергію між оборонною та цивільною економікою.	Формування «економіки стійкості»: дронобудування, кіберзахист, цифрова трансформація

Джерело: розроблено автором на основі [1; 23]

Оцінка ефективності військово-політичного партнерства потребує системного підходу, який враховує не лише обсяги фінансової допомоги чи рівень оборонних витрат, а й структурні зміни, що відбуваються у національній економіці під впливом цього партнерства.

Для України співпраця з НАТО є багатовимірним процесом, який одночасно генерує прямі ефекти (зростання оборонних бюджетів, зовнішня допомога, збільшення інвестицій у військову інфраструктуру) та непрямі ефекти (розвиток людського капіталу, підвищення технологічного рівня виробництва, зміцнення інституційної спроможності держави).

У науковій практиці кількісний аналіз зазвичай доповнюється якісною оцінкою, яка дозволяє відобразити стратегічні, соціальні та структурні аспекти взаємодії. Сукупність таких індикаторів представлено у Таблиці 1.4.

Таким чином, кількісні показники дозволяють оцінити економічний масштаб та ресурсну базу партнерства, тоді як якісні характеристики – відобразити його вплив на структурні зміни, управлінські стандарти та соціально-економічну стійкість.

Для комплексної оцінки доцільно застосовувати інтегральний індекс впливу військово-політичного партнерства (Integrated Defense Partnership Impact Index, IDPII), який поєднує вагові коефіцієнти за кожною групою показників. Це дасть змогу кількісно відобразити динаміку впливу співпраці з НАТО на економіку України у довгостроковій перспективі.

Як показано на рис. 1.3, військово-політичне партнерство України з НАТО виступає складною багаторівневою системою взаємодії, у якій безпекові, інституційні та економічні процеси перебувають у тісному взаємозв'язку. Поглиблення співпраці в оборонній сфері не лише зміцнює обороноздатність держави, а й формує потужний мультиплікативний ефект для економічного розвитку. Військова підтримка, технологічний трансфер, стандарти управління та інституційна інтеграція у структури НАТО трансформуються у макроекономічну стабільність, розвиток промисловості, підвищення зайнятості та інноваційне оновлення національної економіки.

Кількісні та якісні показники оцінки впливу партнерства НАТО-Україна

Група показників	Кількісні індикатори	Якісні характеристики / очікуваний ефект
1. Макроекономічна стабільність	частка зовнішньої допомоги у ВВП (%); обсяг міжнародної допомоги, млн євро; динаміка ВВП, % до попереднього року	Зміцнення макрофінансової стабільності; зменшення ризику дефолту; стабілізація курсу гривні
2. Оборонно-промисловий комплекс (ОПК)	обсяг виробництва в ОПК, млрд грн; кількість модернізованих підприємств; частка експорту військових технологій у загальному експорті	Розвиток високотехнологічного сектору, створення робочих місць, технологічна інтеграція з країнами НАТО
3. Інвестиційна привабливість	індекс інвестиційної довіри (World Bank); обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у сектор безпеки та ІТ; динаміка кредитних рейтингів	Підвищення довіри міжнародних партнерів, розширення інвестиційних потоків, покращення позицій у глобальних рейтингах
4. Соціально-економічна ефективність	рівень зайнятості у секторах, пов'язаних з безпекою (%); рівень середньої заробітної плати у військово-промисловій сфері; індекс людського капіталу	Підвищення добробуту населення, формування професійних кадрів, зміцнення людського потенціалу
5. Інституційна стійкість	кількість імплементованих стандартів НАТО; частка оборонних контрактів, проведених через прозорі процедури (%); рівень корупційних ризиків	Формування ефективного державного управління, зменшення корупції, підвищення прозорості оборонних витрат
6. Технологічний розвиток	кількість спільних проєктів у сфері ІТ та кіберзахисту; частка витрат на R&D у ВВП (%); кількість патентів у сфері військових технологій	Інноваційний розвиток, цифровізація безпеки, підвищення конкурентоспроможності на глобальному ринку

Джерело: розроблено автором на основі [1; 23]

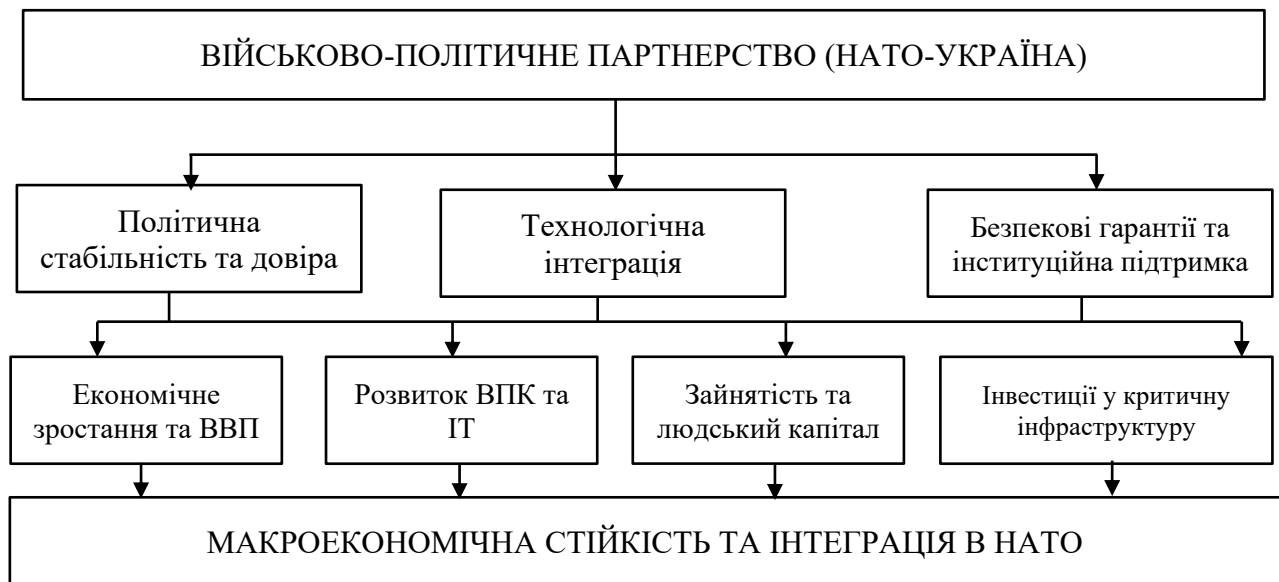

Рис. 1.3 Взаємозв'язок між військово-політичним партнерством і економічним розвитком України

Джерело: авторська розробка

Завдяки синергії між безпековими і фінансово-економічними чинниками формується нова модель розвитку України – економіка стійкості, що базується на принципах взаємодоповнення безпеки та зростання. Саме через цей механізм військово-політичне партнерство стає не лише гарантією національної безпеки, а й фундаментом економічної трансформації у післявоєнний період.

Висновки до розділу 1

У першому розділі досліджено еволюцію військово-політичного партнерства України та країн-членів НАТО, зокрема держав Балтії, у контексті російсько-української війни. Проаналізовано інституційні, економічні та безпекові механізми цієї співпраці та визначено її вплив на формування нової моделі національної стійкості України.

1. Починаючи з 2014 року, відносини України з країнами НАТО, особливо з Литвою, Латвією та Естонією, набули стратегічного характеру. Реакція на анексію Криму та війну на Донбасі стала відправною точкою для створення сталої системи підтримки України у межах євроатлантичної спільноти. Балтійські держави виступили активними ініціаторами санкційної політики ЄС щодо Росії, підтримали територіальну цілісність України та стали адвокатами її інтеграції до НАТО.

2. У період повномасштабної війни 2022 року співпраця України з державами-членами НАТО перейшла на якісно новий рівень. Військова допомога, спільні навчання, політична підтримка на міжнародних платформах і створення трастових фондів НАТО стали основою системного партнерства. Ця підтримка мала не лише оборонне, але й економічне значення, забезпечила доступ до фінансових ресурсів, нових технологій, консультативної допомоги та управлінських стандартів.

3. Взаємодія України з НАТО і країнами Балтії продемонструвала, що військово-політична співпраця має мультиплікативний ефект для національної економіки. Вона сприяє розвитку оборонно-промислового комплексу, створенню нових робочих місць, підвищенню інвестиційної привабливості та стимулює процеси цифровізації та інституційної модернізації. Таким чином, оборонне партнерство перетворюється на один із ключових драйверів економічної стійкості. Співпраця з Альянсом забезпечує Україні доступ до сучасних технологій, управлінських стандартів, механізмів колективної безпеки та фінансової підтримки, що разом створює умови для модернізації виробництва, зміцнення інституційної стійкості та формування сприятливого інвестиційного клімату.

4. У середньостроковій перспективі ефекти партнерства проявляються через зростання оборонно-промислового комплексу, підвищення зайнятості, розвиток людського капіталу та прискорення цифрової трансформації економіки. У довгостроковій – через посилення позицій України в глобальних економічних ланцюгах і формування передумов для інтеграції у євроатлантичний економічний простір. Таким чином, співпраця з НАТО виступає не лише гарантією безпеки, а й ключовим чинником побудови «економіки безпеки» – моделі, у якій оборонна, технологічна й фінансова складові формують єдину систему національної стійкості та сталого розвитку.

5. Досвід країн Балтії довів ефективність моделі, у якій безпека та економічний розвиток розглядаються як взаємопов'язані елементи. Їхній приклад є цінним для України, оскільки демонструє можливість поєднання стратегічного партнерства з НАТО, високого рівня обороноздатності та орієнтації на інноваційне зростання.

РОЗДІЛ 2.

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З НАТО В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

2.1 Військово-технічна допомога Альянсу

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну у 2022 році радикально змінило характер співпраці між Україною та НАТО. Якщо до цього періоду партнерство було спрямоване передусім на інституційні реформи, приведення Збройних Сил України до стандартів Альянсу та розвиток оборонних спроможностей у середньостроковій перспективі, то після 24 лютого 2022 року воно набуло оперативного-кризового характеру.

На перший план вийшли питання військово-технічної підтримки, розгортання тренувальних програм, забезпечення логістики, координації міжнародної допомоги та оперативного відновлення критично важливих оборонних систем. Військово-політичне партнерство перетворилося на один із ключових факторів виживання української держави у перші місяці війни та на основний інструмент посилення обороноздатності у подальші роки.

НАТО оперативно адаптувало свої формати взаємодії з Україною, створивши нові механізми підтримки, серед яких:

- постачання високоточної зброї, систем ППО та ПРО, артилерійських платформ і боєприпасів;
- технологічне підсилення та обмін розвідданими;
- розгортання багатонаціональних тренувальних програм на території держав-членів;
- фінансування через трастові фонди НАТО;
- системна допомога у сфері кібербезпеки, логістики та медичної евакуації.

У рамках цих процесів держави-члени НАТО відіграли різні, але взаємодоповнювальні ролі. Особливе місце належить країнам Балтії, які стали одними з найактивніших учасників військово-технічної підтримки України. Їхні дії визначалися не лише геополітичними міркуваннями, а й власним історичним

досвідом протидії російському тиску, високим рівнем розуміння загрози та стратегічною солідарністю.

Країни Балтії одними з перших розпочали постачання летальної зброї ще у січні 2022 року, задовго до початку повномасштабної ескалації, а після вторгнення значно наросили обсяги допомоги. Вони не лише передавали військову техніку, системи ППО, протитанкове озброєння, бронетехніку та боєприпаси, але й стали ініціаторами багатонаціональних програм НАТО із тренування українських військових.

Таким чином, військово-технічна допомога Альянсу постає не просто як сукупність поставок озброєння, а як комплексна система безпекової підтримки, у центрі якої перебуває оперативна координація, злагодженість союзників та стратегічне бачення довгострокової обороноздатності України. Розгляд внеску країн Балтії у цьому контексті дозволяє чітко продемонструвати як загальні механізми функціонування НАТО, так і конкретні прояви партнерської підтримки, які безпосередньо вплинули на хід бойових дій та стійкість української оборони.

Після початку повномасштабної агресії російської федерації проти України у лютому 2022 року країни Балтії посіли провідні позиції серед держав, що надають системну та масштабну військову підтримку Україні. Їхня активність пояснюється не лише політичною солідарністю, а й глибинним історичним досвідом протистояння радянській окупації, який сформував високий рівень сприйняття загроз зі Сходу. Для них російська агресія проти України є не локальним конфліктом, а фактором прямої небезпеки для балтійського та європейського безпекового простору.

Саме тому з перших днів вторгнення ці держави стали ініціаторами рішучих міжнародних кроків у рамках НАТО та ЄС, спрямованих на стримування Росії, посилення східного флангу Альянсу та підтримку обороноздатності України. Дипломатичні заяви були оперативно підкріплені конкретними практичними діями, передачею озброєння, боєприпасів, засобів ППО, бронетехніки, систем протитанкової оборони та обладнання для кіберзахисту.

Політика Балтійських країн щодо України вписується в ширшу концепцію євроатлантичної безпеки, у центрі якої – принцип колективного стримування та превентивного реагування на загрози. Для Литви, Латвії та Естонії підтримка України є водночас моральним обов’язком, елементом стратегічної солідарності та інструментом забезпечення власної національної безпеки. Вони виходять із усвідомлення того, що перемога України та стримування російської агресії є ключовими передумовами безпеки всього регіону Балтійського моря та Східної Європи.

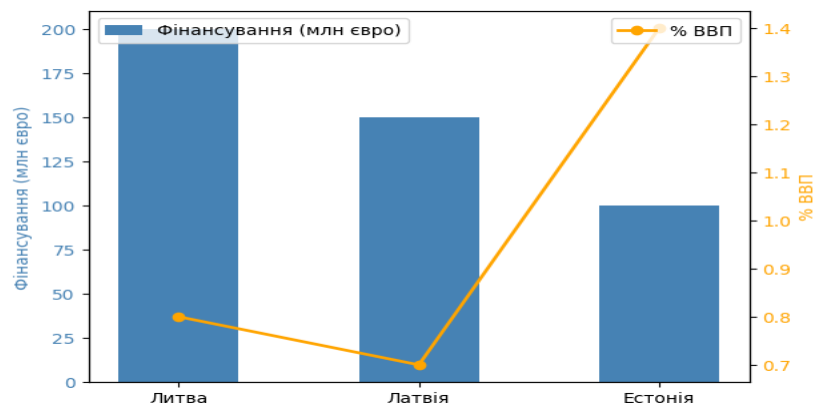

Рис. 2.1 Обсяг військової допомоги країн Балтії Україні

Джерело: розроблено автором на основі [68]

Особливо значущим є те, що рішення країн Балтії щодо підтримки України виходить далеко за межі суто військової допомоги. Литва, Латвія та Естонія послідовно беруть участь у формуванні міжнародної коаліції на підтримку України, виступаючи активними ініціаторами дипломатичних кроків у межах НАТО, Європейського Союзу, Ради Європи та ООН. Балтійські держави систематично порушують питання посилення санкційного тиску на Росію, обмеження її економічних можливостей, а також політичної ізоляції агресора на глобальному рівні.

Підтримка України з боку Балтійських країн є багатовимірною: вони передають зброю, сприяють зміцненню кібербезпеки, забезпечують гуманітарну допомогу, підтримують українських біженців, реалізують культурні та освітні програми. Ці дії відображають цілісний підхід до безпеки, у якому військові,

політичні та соціальні складові розглядаються як взаємопов'язані елементи національної та регіональної стійкості.

Історичний досвід Литви, Латвії та Естонії суттєво впливає на їхнє ставлення до подій в Україні. Пам'ять про власну боротьбу за незалежність від радянського режиму сформувала стійке сприйняття російської політики як загрози не лише для України, але й для всієї Центрально-Східної Європи. Це розуміння стимулює їх до максимально активної підтримки Києва – від передачі сучасних систем озброєння до участі у міжнародних стратегічних ініціативах та довгострокових програмах безпекової допомоги.

Таблиця 2.1

Постачання озброєння з країн Балтії за 2022-2025 роки

Країна	Типи озброєння	Фінансування (млн євро)	% ВВП
Естонія	Переносні системи оборони та боєприпаси для неї; військова техніка; важке озброєння; легке озброєння; безпілотники	857 млн євро	2.63%
Литва	Зенітні системи Stinger; прилади нічного бачення; зброя проти дронів; 120-мм мінометна система; бронетранспортери M113; вертольоти Mi-8; установки NASAMS; інша військова техніка	1114 млн євро	1.91%
Латвія	Зенітні системи Stinger, безпілотні комплекси, вертольоти Mi-17 і Mi-2 та запасні частини до них, захисне спорядження та обладнання (включаючи першу допомогу), дрони	573 млн євро	1.638%

Джерело: розроблено автором на основі [68]

Військова та політична підтримка України з боку Литви, Латвії та Естонії розглядається не лише як прояв солідарності, але і як стратегічне рішення, спрямоване на зміцнення системи європейської та регіональної безпеки. Для Балтійських держав це питання захисту демократичних цінностей, міжнародного

права та власної національної безпеки, оскільки успіх України у протидії російській агресії визначає рівень стабільності усього східного флангу НАТО. Такий підхід формує підґрунтя для активної участі Литви, Латвії та Естонії у військових, дипломатичних та гуманітарних ініціативах на підтримку України, що дозволяє розглядати їх як одних із найбільш надійних партнерів у нинішніх безпекових умовах.

Військово-технічна допомога Литви Україні

Литва традиційно є однією з найбільш активних держав Балтійського регіону у питаннях підтримки обороноздатності України. З перших днів повномасштабного вторгнення Литовська Республіка послідовно наголошувала, що допомога Україні є не лише актом солідарності, але й елементом власної національної безпеки та загальноєвропейської стратегії стримування Росії. Ґрунтуючись на власному історичному досвіді протидії радянському тиску, Литва оперативно ухвалювала рішення про передачу озброєння, військової техніки та спеціального обладнання, які стали критично важливими для ЗСУ.

Одним із ключових напрямів військово-технічної підтримки стало постачання стрілецької зброї та боєприпасів, що відіграли значну роль на початкових етапах війни, коли українські підрозділи потребували швидкого підсилення для протидії першим хвилям російського наступу.

Важливе значення мало надання протитанкових систем, зокрема Javelin та NLAW, які виявилися одними з найефективніших засобів ураження російської бронетехніки. Саме ці комплекси забезпечили ЗСУ спроможність оперативно стримувати просування механізованих підрозділів противника та суттєво зменшити наступальний потенціал РФ на окремих ділянках фронту.

Поряд із летальною допомогою Литва системно передавала засоби зв'язку, супутникові комунікаційні комплекси, розвідувальне обладнання, що підвищувало якість командування й управління військами. Розвиток цифрових можливостей та захищених каналів комунікації сприяв підвищенню спроможності українських сил діяти в умовах високої інтенсивності боїв.

Вагомим елементом підтримки стала передача бронетехніки, у тому числі 20 бронемашин M113, які використовувалися як транспортні та медичні евакуаційні платформи. Литва також надала гаубиці калібру 105 мм, що забезпечили додаткові можливості для артилерійської підтримки українських підрозділів.

Окремий напрям – це забезпечення українських військових засобами індивідуального захисту (бронежилети, шоломи, тактичне спорядження), а також медичними засобами, включно з мобільними медичними пунктами й медичними препаратами, які були необхідні для стабілізації та лікування поранених.

Важливою складовою підтримки стала також допомога у сфері кібербезпеки. Литва активно включалася в створення додаткових систем захисту державних інформаційних ресурсів України, надаючи експертні консультації та технічні рішення для протидії масованим російським кібернападам.

У сукупності ці заходи відображають системний характер литовської підтримки, яка охоплює як військово-технічний, так і організаційно-консультаційний рівень. Литва стала одним із ключових партнерів України у межах НАТО, послідовно сприяючи зміцненню обороноздатності, підвищенню стійкості та адаптації українських збройних сил до стандартів Альянсу [24; 33].

Внесок Латвії у постачання озброєння та військову підтримку України

Латвія посідає одне з провідних місць серед країн Балтійського регіону, які активно підтримують обороноздатність України в умовах повномасштабної війни. Латвійський уряд продемонстрував високу гнучкість та оперативність у реагуванні на потреби Збройних Сил України, що дозволило забезпечити українські підрозділи необхідним озброєнням, технікою та засобами підтримки у критичні моменти бойових дій. Одним із ключових напрямів латвійської допомоги стало системне постачання засобів індивідуального захисту. Латвія передала Україні тисячі бронежилетів, шоломів, тактичного спорядження та інших елементів екіпірування, що суттєво зменшило втрати особового складу, особливо у перші місяці війни. Забезпечення українських військових засобами захисту стало критично важливим у протидії масованим російським ударам і штурмовим діям на кількох напрямках фронту.

Важливу роль у підсиленні оперативної мобільності Збройних Сил України відіграла допомога Латвії у вигляді автомобільної техніки. Передані транспортні засоби використовувалися для перевезення особового складу, доставки боєприпасів та проведення медичної евакуації. Наявність додаткових автомобілів дала змогу підрозділам діяти більш швидко, маневрено та ефективно реагувати на зміни оперативної обстановки.

Значним напрямом латвійської підтримки стало надання важкого озброєння та боєприпасів. Латвія передала Україні артилерійські снаряди, боєприпаси для важкої техніки та широкий спектр засобів протиповітряної оборони. Одним із найбільш важливих елементів допомоги було постачання переносних зенітно-ракетних комплексів, які суттєво посилили можливості України із захисту повітряного простору та зниження ефективності російської авіації.

З 2022 року Латвія зробила низку стратегічно важливих поставок, серед яких:

- зенітні ракети Stinger;
- артилерійські системи калібру 155 мм;
- вертольоти Mi-17, які використовувалися як для транспортування, так і для спеціальних операцій.

Крім матеріальної допомоги, Латвія активно долучалася до тренувальних ініціатив, спрямованих на підготовку українських військовослужбовців. Латвійські інструктори проводили навчання з тактичної підготовки, роботи зі сучасними системами озброєння, а також з тактичної медицини та евакуації поранених. Ці програми сприяли підвищенню професійності українських підрозділів, адаптації особового складу до стандартів НАТО та розвитку навичок ведення бою в умовах високої динаміки конфлікту.

Участь Латвії у формуванні міжнародної військової підтримки України має не лише короткостроковий ефект, пов'язаний із забезпеченням ресурсів для протидії агресії. Вона є частиною довгострокової стратегії зміцнення обороноздатності України, посилення східного флангу НАТО та забезпечення стабільності в умовах гібридних загроз, що визначають сучасний безпековий ландшафт Європи [27; 28].

Військова допомога Естонії Україні

Естонія, попри свої менші демографічні та ресурсні масштаби, посіла одне з провідних місць серед держав, що надали Україні найвідчутнішу військову підтримку у період повномасштабної війни. З перших днів ескалації естонський уряд послідовно наголошував, що оборона України є складовою безпеки всього євроатлантичного простору, а відповідь на агресію Росії має бути рішучою, швидкою та системною. Це зумовило широкий спектр поставок озброєння, техніки та спеціалізованого обладнання, а також активну участь Естонії у тренувальних місіях для українських військовослужбовців.

Одним із ключових напрямів естонської підтримки стала передача артилерійських систем та боєприпасів, що істотно посилили вогневі можливості Збройних Сил України. Естонія надала протитанкові міни, міномети, значні обсяги артилерійських снарядів та легку стрілецьку зброю. Ці ресурси відіграли важливу роль у стримуванні наступальних дій російської армії на низці оперативних напрямків і посилили оборонні позиції українських підрозділів.

Особливе значення мала допомога у сфері медичної підтримки. Естонія передала Україні два повністю укомплектовані польові госпіталі, обладнання для невідкладної допомоги та медичні препарати. Наявність мобільних госпіталів дала змогу оперативніше надавати медичну допомогу пораненим військовим та підвищити рівень збереження життя на передовій.

Важливим елементом внеску Естонії стала її активність у сфері кібербезпеки, що відображає стратегічний акцент країни на протидію гібридним загрозам. Естонія, маючи один із найрозвиненіших у світі кіберзахисних секторів, забезпечувала консультаційний супровід для українських урядових структур, допомагаючи зміцнювати стійкість державних інформаційних систем та протидіяти масованим російським кібератакам. Участь естонських фахівців значно підвищила рівень кіберзахисту України в умовах зростання цифрових ризиків.

Не менш значущим напрямом було навчання українських військових. Естонські інструктори брали участь у міжнародних тренувальних програмах, зокрема в операції Interflex, що передбачала підготовку українських підрозділів з

використання сучасних видів зброї, тактичної медицини та маневреної оборони. Ці навчання сприяли адаптації українських військових до стандартів НАТО та підвищували їхню бойову ефективність [37].

Естонія також демонструє один із найвищих рівнів підтримки України у співвідношенні до власного економічного потенціалу. Загальний обсяг переданої Україні допомоги перевищив 2,63% від ВВП країни, що є рекордним показником серед балтійських держав та одним із найвищих у світі.

Естонська підтримка відзначається комплексністю та стратегічною спрямованістю, поєднуючи постачання озброєння, медичну допомогу, цифровий захист і тренувальні програми. Такий підхід засвідчує глибоке розуміння Естонією загроз для регіональної безпеки та її відданість принципам колективної оборони і міжнародної солідарності [28].

2.2 Політична та дипломатична підтримка України з боку держав-членів НАТО

Політична та дипломатична підтримка України з боку держав-членів НАТО стала одним із найважливіших вимірів міжнародної реакції на повномасштабну агресію російської федерації. Як і військово-технічна допомога, вона відіграє системоутворюючу роль у забезпеченні обороноздатності України, проте має значно ширший характер, охоплює формування міжнародної коаліції на підтримку України, просування санкційного тиску, зміцнення євроатлантичної єдності та захист демократичних норм.

Після 24 лютого 2022 року держави-члени НАТО консолідували свої зусилля навколо стратегічного завдання – забезпечити політичну легітимність України на міжнародній арені, її право на самооборону та стабільну підтримку в межах міжнародних організацій. Сформувався новий рівень співпраці, у якому західні партнери не лише надають військові ресурси, але й активно працюють над дипломатичним послабленням позицій Росії у світі, зміцненням санкційної політики, фінансовою підтримкою України та формуванням довгострокових гарантій безпеки [9; 31].

Особливо помітною є роль країн Балтійського регіону, які традиційно займають найбільш принципову позицію щодо російської політики. Їхній голос у європейських та трансатлантичних структурах має значний вплив на ухвалення рішень: від ініціювання нових пакетів санкцій і блокування проросійських ініціатив до створення спеціалізованих форматів взаємодії з Україною.

Політична та дипломатична підтримка охоплює такі ключові напрями, як:

- адвокація інтересів України в ЄС, НАТО, ООН та інших міжнародних інституціях;
- просування санкційних режимів проти Росії та Білорусі;
- мобілізація міжнародної допомоги та участь у формуванні глобальної коаліції підтримки;
- запровадження політик невизнання російської агресії та захист міжнародно-правового статусу України;
- підтримка європейських та євроатлантичних прагнень України;
- політичний тиск на держави, що займають нейтральну або проросійську позицію.

У цьому контексті політичні зусилля держав-членів НАТО формують важливу складову міжнародної підтримки України, забезпечуючи зовнішньополітичний фундамент для її оборонних дій, економічної стійкості та довгострокової інтеграції у систему євроатлантичної безпеки.

Підтримка України з боку країн Балтії виходить за межі постачання зброї та техніки і має вагому політичну та дипломатичну складову. Важливою частиною їхньої дипломатичної стратегії стало просування європейської та євроатлантичної інтеграції України, лобіюючи надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС, а також виступаючи за поглиблення співпраці України з НАТО. Для країн Балтії питання євроінтеграції України має не лише політичне значення, але й стратегічний зміст, адже стабільна, демократична та захищена Україна розглядається як ключовий елемент регіональної безпеки.

Балтійські держави активно здійснюють дипломатичний тиск у межах Європейського Союзу, закликаючи партнерів до більш жорсткої позиції щодо рф,

розширення санкцій, збільшення допомоги Україні та активізації механізмів колективної безпеки (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Політичні рішення, що були підтримані країнами Балтії у міжнародних організаціях (2022-2023 роки)

Дата	Організація	Рішення	Дії країн Балтії
Лютий 2022	ООН	Засудження російської агресії в Україні (Резолюція Генеральної Асамблеї ООН)	Литва, Латвія та Естонія голосували за резолюцію, закликали до припинення агресії.
Березень 2022	ЄС	Введення першого пакету санкцій проти Росії	Країни Балтії підтримали санкції, зокрема обмеження на торгівлю та фінансові транзакції.
Травень 2022	ЄС	Надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС	Литва першою підтримала ініціативу, Латвія та Естонія приєдналися до закликів.
Червень 2022	НАТО	Посилення військової присутності в Балтійському регіоні у відповідь на російську загрозу	Балтійські країни підтримали ініціативу, збільшили військову співпрацю з Альянсом.
Жовтень 2022	ООН	Визнання незаконності анексії Росією окупованих територій України	Литва, Латвія та Естонія проголосували за резолюцію, закликали до посилення санкцій.
Грудень 2022	ЄС	Введення дев'ятого пакету санкцій проти Росії	Країни Балтії виступили за введення додаткових обмежень на фінансові та енергетичні ресурси.
Лютий 2023	ООН	Засудження порушень прав людини на окупованих територіях України	Країни Балтії підтримали резолюцію, вимагали розслідування злочинів.
Червень 2023	НАТО	Підтримка розширення військової допомоги Україні	Литва, Латвія та Естонія закликали до надання новітніх зразків озброєння Україні.
Липень 2023	ЄС	Ухвалення рішення про створення фонду відновлення України	Балтійські країни ініціювали створення фонду для відбудови української інфраструктури.

Джерело: розроблено автором на основі [31; 43]

Одним із ключових напрямів є їхня участь у міжнародних програмах підготовки українських військовослужбовців, що стала формою практичної реалізації політичних рішень НАТО та свідченням глибокої інтеграції України у

євроатлантичний безпековий простір. Підготовчі програми охоплюють тактичні курси, технічні тренування зі застосування сучасних систем озброєння, навчання у сфері тактичної медицини, взаємодії підрозділів і ведення оборонних операцій. Участь країн Балтії в багатонаціональних тренувальних ініціативах таких, як операція Interflex, британські та скандинавські програми, місії ЄС та НАТО, є результатом їх активної дипломатичної позиції щодо необхідності розширення міжнародної підтримки України [37].

Важливою частиною цієї взаємодії є підготовка до ведення боїв у міській місцевості та моделювання реальних бойових ситуацій. Такий напрям став пріоритетним через характер сучасної війни, де інтенсивні бойові дії часто відбуваються у густозаселених районах. Тренування, які організовують країни Балтії, формують у українських підрозділів здатність діяти в умовах високої динаміки та невизначеності, що суттєво підвищує їхню ефективність.

Участь Балтійських держав у цих програмах відображає їхню послідовну політичну підтримку України та демонструє, що дипломатичні рішення (щодо санкцій, безпекових гарантій чи підтримки вступу до НАТО) підкріплюються реальними діями у військовій та організаційній площині. Завдяки цьому тренувальні місії стають важливою частиною загальної дипломатичної стратегії підтримки України в межах євроатлантичного партнерства. Також важливим напрямком є навчання з використання сучасних систем озброєння, зокрема протитанкових комплексів, артилерійських установок, безпілотних літальних апаратів та інших технологічно передових засобів. Балтійські інструктори не лише проводять технічні тренування, але й надають українським військовим знання про тактичне застосування новітніх видів зброї, що є ключовим фактором для ефективного використання на полі бою.

Окремим виміром політичної підтримки України стало системне залучення Балтійських країн до розбудови спроможностей ЗСУ через розширення спектра спеціалізованих навчань. Значну увагу приділено медичній підготовці, що охоплює тактичну медицину, стабілізацію поранених та евакуацію у бойових умовах. Такі програми мають не лише прикладне значення, а й важливий

політичний підтекст. Балтійські держави демонструють готовність інвестувати у збереження особового складу України, підвищуючи рівень її людського потенціалу в умовах війни.

Крім того, суттєвим напрямом стала підготовка у галузях розвідки, кібербезпеки та систем зв'язку. Саме ці сфери є ключовими для сучасної багатовимірної війни, у якій інформаційна перевага та стійкість комунікацій визначають успіх оборонних операцій. Підтримка Балтії у цих напрямках формує політичний сигнал про готовність інтегрувати Україну у спільний євроатлантичний безпековий простір та підсилює позицію Києва як відповідального партнера НАТО.

Балтійські держави приділяють також увагу розвитку командних та лідерських компетенцій українських офіцерів. Програми охоплюють навчання з управління підрозділами, координації дій у багатонаціональних середовищах, моделювання бойових сценаріїв та прийняття рішень під навантаженням. Це не лише посилює професійний рівень українських командирів, а й сприяє стандартизації процесів управління відповідно до процедур НАТО (NATO Command and Control Standards), що є важливим політико-дипломатичним фактором на шляху України до членства в Альянсі.

Узагальнені типи навчальних програм, які Литва, Латвія та Естонія реалізують для українських військовослужбовців, наведені у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Навчальні програми для українських військових

Країна	Типи навчань	Основні напрямки
Литва	Тактична підготовка, медицина	Міські бої, протитанкові комплекси
Латвія	Тактика малих підрозділів, ППО	Протиповітряні комплекси, тактична медицина
Естонія	Кібербезпека, тактична підготовка у лісах	Кіберстійкість, дрони, лісова тактика

Джерело: розроблено автором на основі [44]

Навчання та тренування у Литві

Литва є однією з ключових держав Балтії, що активно долучилася до підготовки українських військовослужбовців у межах програм військово-технічної та політичної підтримки України. Литовська Республіка надає свої полігони, навчальні центри та інструкторів для проведення комплексних тренувань, спрямованих на підвищення сумісності української армії зі стандартами НАТО та адаптацію до вимог сучасного поля бою.

Одним із базових напрямів є підготовка з тактичної підготовки та боїв у міських умовах. Литовські інструктори моделюють реальні сценарії міського бою, що є критично важливим з огляду на інтенсивність вуличних боїв на сході та півдні України. Значна увага приділяється тренуванням із застосування сучасних систем озброєння при бою у щільній забудові, що дає змогу українським підрозділам діяти більш організовано та ефективно.

Особливе місце займає навчання українських військових роботі з протитанковими комплексами Javelin та NLAW. Литва стала однією з перших країн, що почала системно готувати українських операторів цих систем. Тренування охоплюють тактичні аспекти використання ПТРК, роботу в групах, вибір позицій та ведення бою в різних умовах. Ці навички суттєво підвищили здатність України знищувати бронетехніку противника у перші місяці повномасштабного вторгнення.

Литва також бере участь у міжнародних ініціативах, таких як Operation Interflex, що об'єднує зусилля кількох країн НАТО у стандартизованій підготовці українських військових [37]. У межах цих програм українські солдати проходять навчання за напрямками:

- тактика малих підрозділів;
- координація дій у багатонаціональних операціях;
- тактична медицина;
- поводження з сучасними засобами зв'язку та розвідки.

Значну увагу приділено тактичній медицині. Литовські інструктори проводять курси з надання першої допомоги під вогнем, стабілізації поранених,

підготовки до евакуації та організації медичного забезпечення підрозділу. Подібні програми стали одним із факторів зниження санітарних втрат серед українських військових.

Окремим напрямом є навчання у сфері артилерії та управління вогнем. Українські військові отримують знання щодо експлуатації артилерійських систем, корегування вогню, взаємодії між підрозділами та роботи у складі змішаних груп за натівськими процедурами. Це дозволяє підвищити ефективність української артилерії, що є одним із найважливіших елементів сучасної війни.

Навчання та тренування у Латвії

Латвія є важливим учасником навчальних програм для українських військовослужбовців, активно використовуючи власні полігони та навчальні центри для підвищення боєготовності української армії. Основний акцент латвійських навчальних програм спрямований на розвиток навичок ведення оборонних операцій, що є критично важливим у динамічних умовах сучасної війни, де швидкість реагування та адаптивність визначають успіх на полі бою.

Одним з ключових напрямів є підготовка тактики малих підрозділів, що дозволяє українським військовим відпрацьовувати координацію дій у складній оперативній обстановці, зокрема під час боїв у щільній забудові або ведення маневрів на обмежених ділянках місцевості. Латвійські інструктори широко застосовують моделювання реальних бойових ситуацій, що сприяє формуванню навичок швидкого ухвалення рішень та злагодженої взаємодії всередині підрозділів.

Особливу увагу Латвія приділяє підготовці операторів протиповітряної оборони, насамперед роботі з переносними зенітно-ракетними комплексами Stinger. Тренування охоплюють:

- технічну експлуатацію ПЗРК;
- тактику протидії російській авіації та БПЛА;
- організацію протиповітряних засобів у структурі малих підрозділів;
- моделювання реальних загроз з боку ударних дронів та гелікоптерів.

Ці навички відіграють ключову роль у зниженні ефективності російських повітряних ударів і підсилюють оборонні спроможності України на тактичному рівні.

Латвія також є активним учасником багатонаціональних тренувальних програм НАТО, забезпечуючи тісну інтеграцію українських військових у сучасні стандарти Альянсу. Участь латвійських інструкторів у багатонаціональних навчаннях забезпечує обмін досвідом, перехід до уніфікованих процедур управління боєм та адаптацію українських підрозділів до операцій у складі міжнародних коаліцій.

Важливою складовою латвійських програм є розвиток лідерських компетентностей командирів, що охоплює:

- управління боєм на тактичному рівні;
- організацію оборони та контрнаступальних дій;
- ухвалення рішень у ситуаціях невизначеності;
- координацію підрозділів у межах спільних операцій.

Це дозволяє українським офіцерам ефективніше керувати бойовими групами та адаптуватися до стандартів оперативного командування країн НАТО.

Завдяки системній участі Латвії у навчанні українських військових, українська армія отримує доступ до досвіду, технологій та сучасних бойових методик, перевірених у країнах НАТО. Це сприяє: зміцненню оперативних спроможностей українських підрозділів; переходу до натівських стандартів підготовки; посиленню обороноздатності України в довгостроковій перспективі; поглибленню стратегічного партнерства між Україною та Латвією.

Навчання та тренування в Естонії

Естонія, незважаючи на свої компактні розміри, є одним із найбільш технологічно розвинених партнерів України серед країн Балтії та активно долучається до підготовки українських військових. Ключовим напрямом її внеску є навчання у сфері кібербезпеки, що набуває особливого значення в умовах сучасних гібридних загроз. Естонські фахівці проводять тренінги з кіберстійкості, захисту критичних інформаційних систем та реагування на

кібератаки, що безпосередньо зміцнює оборонні можливості України у цифровому середовищі.

Значний досвід Естонії у протидії кіберзагрозам, сформований після масштабних атак Росії у 2007 році, дозволяє їй надавати Україні експертну підтримку найвищого рівня. Естонські інструктори допомагають українським військовим і спеціалістам оборонного сектору розробляти стратегічні підходи до кіберзахисту, створювати системи моніторингу та оперативного реагування, а також впроваджувати технології, що мінімізують ризики втручання у військову інфраструктуру.

Поряд із кібербезпекою Естонія проводить тактичні тренування, акцентуючи увагу на специфічних умовах ведення бою, які є характерними для регіону Балтії. Особливе місце займають методики ведення бойових дій у лісистій та пересіченій місцевості. Ці тренування включають:

- роботу малих підрозділів у складних природних умовах;
- навички прихованого пересування та організації засідок;
- координацію дій у середовищі з обмеженою видимістю;
- орієнтування на місцевості та створення мобільних оборонних позицій.

Такі навчання дають змогу українським військовим ефективно діяти у місцевості, подібній до умов бойових дій на півночі України, зокрема в Чернігівській та Сумській областях.

Важливим напрямом є також підготовка українських військових до роботи з безпілотними літальними апаратами (БПЛА), роль яких у сучасній війні стрімко зростає. Естонські інструктори проводять навчання з:

- технічного обслуговування дронів;
- проведення аеророзвідки;
- коригування артилерійського вогню за допомогою БПЛА;
- виявлення та протидії ворожим безпілотникам;
- застосування ударних дронів у тактичних операціях.

Підготовка з використання БПЛА дозволяє українським підрозділам збільшувати свою ефективність без значного ризику втрат особового складу та підвищувати точність ураження цілей.

Естонія також бере участь у багатонаціональних програмах НАТО, що охоплюють як базову тактичну підготовку, так і навчання командирів щодо управління підрозділами та прийняття рішень у стресових ситуаціях. Це сприяє інтеграції української армії у стандартні процедури Альянсу та забезпечує сумісність дій підрозділів під час міжнародних операцій.

Завдяки комплексному підходу, поєднанню кіберпідготовки, тактичних тренувань і спеціалізованих програм з використання БПЛА, Естонія робить важливий внесок у формування нових спроможностей українських військ. Її підтримка підсилює стійкість України до сучасних загроз і сприяє довгостроковій інтеграції українського сектору оборони у європейський та євроатлантичний безпековий простір.

2.3 Економічний вимір співпраці України з НАТО та роль країн Балтії у формуванні євроатлантичної підтримки

У повномасштабній війні економічний компонент співпраці України з НАТО став одним із ключових чинників забезпечення стійкості держави та її здатності продовжувати збройний опір. Військові дії супроводжуються масштабним навантаженням на фінансову систему, енергетичний сектор, інфраструктуру та соціальну сферу, що потребує системної зовнішньої підтримки. Саме тому економічне партнерство з країнами-членами НАТО, фінансова допомога, відновлення енергетики, гуманітарні програми, інвестиції в оборонно-промисловий комплекс, має безпосередній вплив на збереження макроекономічної стабільності України.

Особливу роль у цьому процесі відіграють країни Балтії – Литва, Латвія та Естонія. Завдяки поєднанню власного безпекового досвіду, членства в НАТО та чіткої політичної позиції щодо російської агресії, вони стали активними ініціаторами, адвокатами та посередниками, які транслиують потреби України в

рішення на рівні НАТО та Європейського Союзу. Балтійські держави не лише надають фінансові, енергетичні й гуманітарні ресурси, але й формують міжнародну коаліцію підтримки, забезпечуючи ухвалення санкційних, інституційних та оборонно-економічних рішень.

Таким чином, економічний вимір співпраці України з НАТО нерозривно пов'язаний із дипломатичною активністю країн Балтії. Вони відіграють роль каталізаторів євроатлантичної підтримки, сприяючи зміцненню економічної стійкості України та формуванню нової моделі регіональної безпеки в Європі.

Фінансова підтримка держав-членів НАТО стала одним із базових інструментів забезпечення макроекономічної стабільності України у період повномасштабної війни. З початку 2022 року Україна зіткнулася зі скороченням економічної активності, падінням доходів бюджету, зростанням видатків на оборону та необхідністю фінансувати критичні соціальні зобов'язання. За цих умов ресурси партнерів стали визначальними для підтримки функціонування держави.

Фінансова підтримка, яку Україна отримує від держав-членів НАТО в умовах повномасштабної війни, має багатовимірний характер і охоплює ключові напрями, необхідні для забезпечення макроекономічної стабільності держави. Найважливішим елементом цієї допомоги є макрофінансові ресурси, спрямовані на покриття бюджетного дефіциту, що виник через різке зростання оборонних видатків та падіння економічної активності. Ці кошти дозволяють уряду України виконувати базові соціальні та інституційні зобов'язання, зберігаючи функціонування фінансової системи в умовах підвищеної турбулентності.

Важливе значення має також цільове фінансування оборонного сектору та модернізації оборонно-промислового комплексу. Участь союзників у таких програмах забезпечує не лише закупівлю озброєння, але й розвиток виробничих потужностей, технологічне оновлення та підвищення сумісності української оборонної інфраструктури зі стандартами НАТО. Значний обсяг ресурсів спрямовується через трастові фонди НАТО, які фінансують проєкти у сферах логістики, медичної підтримки, кіберзахисту, систем управління та реабілітації

військовослужбовців. Ці механізми допомагають інтегрувати Україну у євроатлантичну архітектуру безпеки на практичному рівні.

Окремий напрям становлять гранти та кредити, спрямовані на відновлення критичної інфраструктури – енергетики, транспорту, медичних установ, систем цивільної безпеки. Вони відіграють важливу роль у відбудові життєво важливих об'єктів, пошкоджених унаслідок російських атак, та забезпечують безперервність їх функціонування. Водночас значна частина фінансової допомоги надходить на реалізацію гуманітарних і соціальних програм, що дозволяє підтримувати вразливі групи населення, забезпечувати внутрішньо переміщених осіб, фінансувати освіту та медицину, а також компенсувати соціально-економічні наслідки війни.

Багаторівнева структура фінансової підтримки України з боку держав-членів НАТО включає макрофінансову стабілізацію, оборонні програми, відновлення критичної інфраструктури, гуманітарні напрями та політичне сприяння у міжнародних фінансових інституціях (рис. 2.2). Такий підхід забезпечує комплексний вплив на економічну безпеку України, поєднуючи прямі фінансові ресурси з інституційною та політичною підтримкою.

Участь членів НАТО у цих механізмах означає не лише пряму фінансову підтримку, але й значну політичну підтримку України на рівні міжнародних фінансових інституцій: МВФ, Світового банку, ЄБРР. Саме завдяки консолідованій позиції союзників Україна отримала доступ до масштабних програм макрофінансової стабілізації, позик із зниженими відсотковими ставками та спеціальних інструментів екстреної підтримки. Це дозволило зберегти керованість економічних процесів, уникнути фінансової кризи та забезпечити стійкість державних фінансів у критичний період війни.

Якщо порівняти обсяги фінансової підтримки України з боку Латвії, Литви та Естонії з іншими країнами, то саме фінансова підтримка є не значною (47, 52 та 10 млн євро відповідно), проте як частка від ВВП цих держав – то вони знаходять на 7, 8 та 17 місцях відповідно серед інших країн донорів [68] (рис. 2.3). Такі показники суттєво перевищують аналогічні внески великих європейських

економік, включаючи Німеччину (0,039% ВВП) та Францію (0,031% ВВП), що свідчить про виняткову політичну волю та стратегічну зацікавленість країн Балтії у стримуванні російської агресії та стабілізації ситуації у Східній Європі.

Рис. 2.2 Структура фінансової підтримки України з боку держав НАТО

Джерело: авторська розробка

Фінансова участь країн Балтії має комплексний характер і охоплює кілька ключових напрямів. Значна частина коштів спрямовується на підтримку державного бюджету України, що є критично важливим для забезпечення макроекономічної стабільності в умовах війни. Литва, Латвія та Естонія також інвестують у відновлення енергетичного сектору України, включаючи ремонт енергетичної інфраструктури, постачання обладнання та підтримку проєктів зі зміцнення енергетичної безпеки.

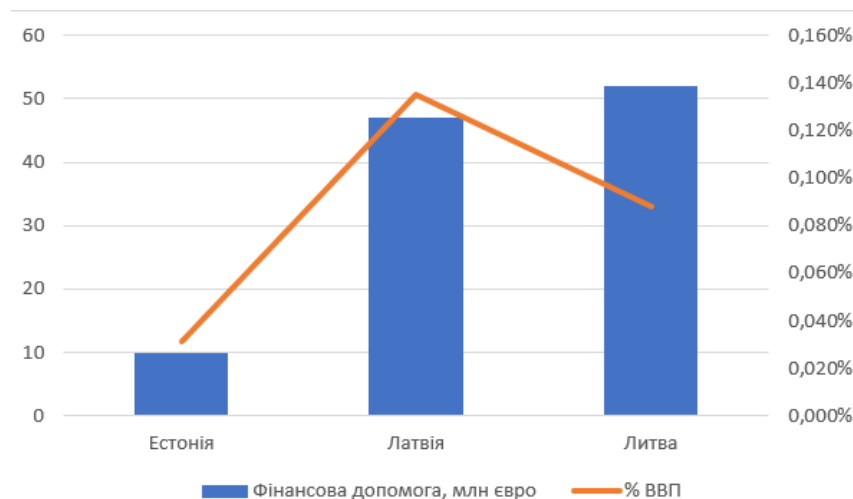

Рис. 2.3 Частка фінансової допомоги Україні у ВВП країн Балтії (2022 р.)

Джерело: сформовано автором на основі [68]

Не менш важливим напрямом є фінансування закупівлі озброєння через механізми ЄС та НАТО, зокрема Європейський фонд підтримки миру, що забезпечує координацію військових та оборонних витрат. Країни Балтії активно долучаються до цих інструментів, надаючи як фінансові внески, так і технічне сприяння у розподілі оборонних ресурсів.

Окрему увагу держави Балтії приділяють відновленню соціальної та гуманітарної інфраструктури України. Зокрема, фінансуються проєкти з відбудови лікарень, шкіл, об'єктів місцевого самоврядування та інших елементів критичної інфраструктури, які зазнали руйнувань унаслідок російських ударів. Важливою складовою співпраці є також підтримка українських біженців: Литва, Латвія та Естонія активно фінансують програми їхнього розміщення, соціальної інтеграції, освітньої адаптації та медичного забезпечення.

Так, Естонія оголосила про додаткову довгострокову цивільну допомогу Україні з 2024 по 2027 рік. Зазначається, що загальна сума зобов'язань та наданої допомоги на сьогодні становить 316 млн євро, включаючи всі позиції. З цих 316 млн євро 120 млн євро виділяються на допомогу біженцям. З іншої частини – 133,35 млн євро розподіляються між 4,25 млн євро на гуманітарну допомогу, 51,5 млн євро на допомогу у співробітництві з розвитку та реконструкції, та 77,6 млн євро на підтримку через міжнародні фінансові організації [68].

У 2022 році Латвія внесла 5 млн євро до Багатостороннього донорського трастового фонду, створеного Світовим банком для надання фінансової підтримки Україні. Останній є частиною Пакету екстреного фінансування, встановленого Світовим банком, який становить 723 млн доларів США. Інші країни зробили свій внесок до Пакету екстреного фінансування: Нідерланди – 89 млн доларів США, Швеція – 50 млн доларів США, Велика Британія – 100 млн доларів США, Данія – 22 млн доларів США, Латвія + Литва + Ісландія – 12 млн доларів США та Японія – 100 млн доларів США.

Під час Міжнародної конференції донорів високого рівня для України 5 травня 2022 року Латвія оголосила про подвоєння свого внеску на 10 млн євро в якості виданих гарантій як внесок у проект МБРР PEACE.

У 2023 році уряд Латвії схвалив додаткову допомогу у розмірі 10 млн євро через інструменти Світового банку. Грант у розмірі 8 млн євро на програму кризової підтримки Світового банку та грант у розмірі 2 млн євро для URTF [57]. Також уряд Латвії надав додаткові 7 млн євро допомоги через Європейський інвестиційний банк. Фонд «ЄС для України», до якого вносить свій внесок Латвія, є тимчасовим рішенням для вирішення нагальних потреб інфраструктури та підтримки економіки. Наприкінці листопада 2023 уряд Латвії схвалив грант у розмірі 2 млн євро на субрахунок розвитку потенціалу МВФ та 2 млн євро на багатодонорський рахунок ЄБРР для України.

У 2024 році Кабінет міністрів України та уряд Латвійської Республіки підписали угоду про технічну та фінансову співпрацю. Угода збільшила участь Латвійської Республіки в процесі реконструкції України, а в проєкті державного бюджету Латвії на 2024 рік передбачено 5 млн євро на цю мету [52].

У квітні 2024 року Міністр фінансів Латвії оголосив про гібридні капітальні інвестиції у розмірі 6 млн євро для Світового банку. Ця допомога спрямована на підтримку України та країн її регіону у вирішенні нагальних проблем розвитку. Купон від внеску Латвії до гібридного капітального інструменту Світового банку спрямували до «Цільового фонду відновлення, реконструкції та реформ України» Світового банку.

Кабінет Міністрів ухвалив рішення про виділення фінансових ресурсів Міністерству закордонних справ та Міністерству фінансів Латвії у розмірі 1,736 млн євро з коштів, раніше передбачених на цю мету в державному бюджеті 2024 року, на заходи комплексної підтримки та реконструкції України.

Щодо Литви, то наприкінці листопада 2022 року було виділено 5 млн євро через Фонд допомоги, відновлення та реконструкції Світового банку (URTF) на термінові роботи з реконструкції в Україні [58].

У 2023 році Литва надала 10 млн євро через Механізм Світового банку для фінансування процесу реконструкції України та зміцнення стійкості Молдови [59]. У червні 2023 року Литва зробила внесок у розмірі 10 млн євро до Фонду ЄС для України, нещодавно створеного Європейським інвестиційним банком, а у вересні – виділяє 1,5 мільйона євро на підтримку реформ в Україні.

Наприкінці листопада 2024 року Литва внесла 10 млн євро до Фонду допомоги, відновлення, реконструкції та реформ України Світового банку, який сприяє реконструкції пошкодженої енергетичної інфраструктури країни, будинків, шкіл, лікарень та інших термінових фінансових потреб України [60].

Узагальнюючи, внесок Балтійських країн у фінансову підтримку України вирізняється системністю, відносно не значними обсягами в абсолютному вимірі, але значними у відносних показниках та політичною рішучістю. Такий підхід не лише посилює стійкість України, але й формує регіональний контекст колективної безпеки, де Балтія виступає одним із найактивніших та найнадійніших партнерів.

Фінансова підтримка, надана Україні державами-членами НАТО, стала одним із ключових чинників, що дозволив пом'якшити економічні наслідки повномасштабної війни та зберегти функціонування критично важливих державних інститутів. Завдяки зовнішній допомозі Україна змогла стабілізувати державний бюджет, забезпечивши безперервне фінансування соціальних видатків, зокрема пенсій, заробітних плат працівникам бюджетної сфери та програм соціального захисту. Це, у свою чергу, стало запорукою соціальної

стійкості та підтримання базового рівня добробуту населення в умовах високої невизначеності.

Зовнішня фінансова підтримка дала можливість перерозподілити внутрішні ресурси держави на користь оборонного сектору, не скорочуючи при цьому видатків на життєво необхідні сфери. Кошти, які надходили у формі грантів, пільгових кредитів чи макрофінансової допомоги, дозволили уникнути дефолту, підтримати макроекономічну рівновагу та зберегти довіру міжнародних партнерів і кредиторів. Це стало важливим фактором збереження інвестиційної привабливості держави, попри тривалі бойові дії.

Важливим економічним результатом стало також зміцнення банківської системи та стримування інфляційного тиску. Завдяки зовнішньому фінансуванню Національний банк України отримав можливість проводити більш прогнозовану монетарну політику, забезпечуючи стабільність курсу та зменшуючи ризики фінансової дестабілізації. Це дозволило мінімізувати втрати від воєнних шоків і зберегти функціонування фінансових ринків.

Залучені ресурси сприяли запуску державних програм відновлення інфраструктури, зокрема об'єктів енергетики, транспортної логістики та критичних систем життєзабезпечення. Відбудовчі проєкти, профінансовані за участю партнерів НАТО, не лише відновлюють зруйновані об'єкти, але й стимулюють економічну активність, створюючи нові робочі місця та сприяючи розвитку локального бізнесу.

Окремий вплив на економіку оборони мають внески країн НАТО до відповідних трастових фондів Альянсу. Фінансування медичних програм, кіберзахисту, логістичних рішень, систем управління та перепідготовки військових сприяє підвищенню професійності та технологічності Збройних Сил України. Такі інвестиції формують довгостроковий ефект, оскільки зміцнюють інституційну стійкість, підвищують ефективність державного управління у сфері безпеки та оборони і створюють основу для модернізації оборонно-промислового комплексу.

У сукупності економічні ефекти фінансової та інституційної підтримки з боку держав НАТО виходять далеко за межі короткострокової стабілізації. Вони формують фундамент для післявоєнного відновлення, структурної модернізації та інтеграції України у євроатлантичний економічний простір.

Країни Балтії також беруть участь у міжнародних механізмах постачання озброєнь Україні. Вони беруть участь у спільних закупівлях сучасних оборонних систем: протитанкових комплексів, систем ППО, боєприпасів та іншого високотехнологічного обладнання. Ця підтримка має ключове значення для посилення оборони українського повітряного і наземного простору та відповідає стратегічним пріоритетам НАТО щодо зміцнення східного флангу.

В окремий вимір виходить співпраця у сфері кібербезпеки, де Естонія є одним із визнаних лідерів Альянсу. Балтійські країни передають Україні технологічні рішення, експертну підтримку та досвід реагування на кібератаки російського походження, допомагаючи зміцнювати стійкість української критичної інфраструктури та інформаційних систем. Така співпраця формує фундамент для довгострокової безпеки України в умовах гібридного характеру сучасних конфліктів.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було комплексно проаналізовано співпрацю України з країнами Балтії в умовах повномасштабної війни, з особливим акцентом на її економічному вимірі. Проведений аналіз дозволив сформулювати такі узагальнення.

1. Військово-технічна підтримка країн Балтії має суттєвий економічний ефект для України. Передача озброєння, боєприпасів, засобів зв'язку, протитанкових та протиповітряних систем дозволила Україні зменшити власні оборонні витрати у найбільш критичний період та спрямувати внутрішні ресурси на підтримання бюджетної стабільності. Поставки важкого озброєння та техніки, здійснені Балтійськими державами як у національному форматі, так і в межах

спільних європейських програм, забезпечили ключові можливості для стримування російської агресії та захисту критичної інфраструктури.

2. Навчальні та тренувальні місії Литви, Латвії та Естонії сприяли формуванню економії оборонних витрат через підвищення ефективності українських військових підрозділів. Підготовка за стандартами НАТО (тактична, технічна, медична та кібернетична) дозволила українській армії швидше адаптуватися до сучасних бойових умов і зменшити витрати, пов'язані з помилками, низькою підготовкою чи недостатньою сумісністю техніки. Розвиток кіберспроможностей, у свою чергу, забезпечив захист фінансової та енергетичної інфраструктури України від кібератак, що є критично важливим для підтримки економічної стійкості держави.

3. Участь країн Балтії в міжнародних ініціативах НАТО та ЄС підсилює доступ України до багатосторонніх фінансових та технічних ресурсів. Литва, Латвія та Естонія виступають каталізаторами мобілізації міжнародної допомоги, активно лобіюючи розширення санкцій проти Росії, залучення додаткових фондів ЄС і НАТО, а також створення спільних оборонних проєктів. Завдяки їхній дипломатичній активності Україні відкрито доступ до макрофінансової допомоги, енергетичних програм, трастових фондів НАТО, спільних закупівель озброєння та проєктів з відновлення критичної інфраструктури. Це суттєво зміцнює економічну основу оборони та забезпечує довгострокову стійкість держави.

4. Комплексна підтримка країн Балтії демонструє їхню стратегічну зацікавленість у стабільності України як елементі регіональної безпеки та економічної рівноваги Європи. Їхня військова, політична, кібернетична та фінансова допомога формує інтегрований внесок у зміцнення української обороноздатності та економіки. Участь Балтійських країн у постачанні техніки, модернізації ОПК, розвитку інформаційної безпеки та підтримці критичної інфраструктури підкреслює, що їхня допомога виходить далеко за межі суто військових аспектів і має стратегічний вплив на економічну стійкість України.

РОЗДІЛ 3.

ВПЛИВ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ І НАТО НА ЕКОНОМІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

3.1 Вплив військової допомоги на оборонно-промисловий комплекс України

Умови повномасштабної війни радикально трансформували роль ОПК України, перетворивши його на один із ключових секторів національної економіки та безпеки. Співпраця з країнами НАТО, зокрема через механізми військово-технічної допомоги, тренувальні програми та спільні оборонні ініціативи, стала визначальним чинником у модернізації українського ОПК, розширенні його виробничих потужностей та технологічному оновленні.

Військова допомога від держав Альянсу – від передачі озброєння та боєприпасів до постачання високотехнологічних систем ППО, розвідки й кіберзахисту – не лише посилити обороноздатність України, а й створила умови для прискореної інтеграції національного оборонного сектору у спільний безпековий простір Європи. Це зумовило суттєві зрушення у структурі попиту на продукцію ОПК, формуванні нових виробничих ланцюгів, зростанні інвестицій у військово-технічні розробки та появі нових форматів міжнародної кооперації.

Литва посідає провідне місце серед держав, чії дії не лише посилили військову підтримку України, але й істотно вплинули на трансформацію українського ОПК. Передача систем озброєнь, техніки та обладнання супроводжувалася створенням нових форматів кооперації, що сприяли технологічній модернізації української оборонної галузі та адаптації її виробничих потужностей до стандартів НАТО.

Одним із ключових напрямів підтримки стало постачання сучасних протитанкових комплексів Javelin, NLAW, систем ППО NASAMS, легкої бронетехніки та артилерійського озброєння. Для України це означало не лише фізичне посилення підрозділів, але й необхідність швидкого освоєння нових технологій, зміни логістики та підготовки спеціалістів технічного профілю. Такі процеси стимулювали перегляд програм підготовки кадрів на оборонних

підприємствах та активізацію співпраці між Збройними Силами та українськими виробниками озброєнь.

Особливо значущим є той факт, що Литва виступила одним із каталізаторів переходу України на західні калібри боєприпасів (155 мм), що спричинило модернізацію низки українських виробничих ліній, оновлення обладнання та зміну технологічних циклів. Це забезпечило поступову інтеграцію ОПК України у європейський ринок оборонної продукції та створило умови для довгострокових програм співпраці у сфері боєприпасів, артилерійських систем та засобів спостереження.

Значну роль відіграє і литовська участь у програмах кіберзахисту та цифрової модернізації Збройних Сил України. Надані Литвою технології шифрованого зв'язку, системи інформаційної безпеки та компоненти для розбудови сучасних мереж управління військами стали стимулом для розвитку аналогічних рішень в українському ОПК. Це сприяло появі нових напрямів виробництва, зокрема, у галузі захищеного програмного забезпечення, систем управління вогнем та інтегрованих технологічних платформ «сенсор–штаб–вогонь».

Важливим елементом підтримки є участь Литви у спільних оборонних закупівлях ЄС, особливо в рамках European Peace Facility, що дозволило Україні отримувати сучасні технології, які наразі не виробляються в країні. Це відкриває можливості для технологічного трансферу, створення спільних виробництв та розширення міжнародних ланцюгів постачання за участю українських оборонних підприємств.

Нарешті, литовська допомога у проведенні навчань з використання сучасних систем озброєнь створює основу для подальшої стандартизації виробництва в Україні. Отриманий бойовий досвід щодо експлуатації техніки західного зразка (включно з обслуговуванням та ремонтом) формує попит на локалізацію виробництва комплектуючих, ремонтних центрів та сервісних потужностей, що безпосередньо стимулює розвиток ОПК.

У сукупності дії Литви значно прискорили модернізацію оборонної промисловості України, сприяли інтеграції у європейський оборонний простір та сформували основу для розвитку нових технологічних сегментів, критично важливих для ведення сучасної війни.

Латвія відіграє помітну роль у зміцненні оборонного потенціалу України, а характер її підтримки має безпосередній вплив на трансформацію ОПК. З початком повномасштабної війни Латвія стала одним із ключових партнерів, які забезпечували передачу сучасних озброєнь, техніки та елементів матеріально-технічного забезпечення, що стало фактором модернізації українських виробничих і ремонтних потужностей.

Одним з найбільш значущих напрямів латвійської підтримки є постачання протиповітряних систем і протитанкових комплексів, зокрема Stinger, NLAW та Javelin. Такі поставки стали поштовхом для адаптації українського ОПК до нових вимог ведення бою та змусили підприємства галузі модернізувати підходи до технічного обслуговування, діагностики та відновлення обладнання західного зразка. Це призвело до створення ремонтних ліній для систем ППО та протитанкових комплексів, а також формування запиту на висококваліфікованих технічних фахівців.

Важливе значення має і передача Латвією автомобільної та спеціалізованої техніки, включно з евакуаційними машинами, вантажним транспортом та засобами забезпечення мобільності. Це спричинило модернізацію логістичної системи Збройних Сил України, що, у свою чергу, стимулювало розвиток підприємств, які займаються ремонтом, адаптацією та переобладнанням техніки. Українські заводи почали активно інтегрувати стандарти НАТО у процеси технічного обслуговування, зокрема стосовно систем безпеки, зв'язку та бронезахисту.

Окремим напрямом співпраці є участь Латвії у програмах спільних закупівель озброєнь, ініційованих ЄС та НАТО. Це забезпечило доступ України до компонентів і технологій, які раніше були недоступними для українського ОПК. Завдяки латвійській участі у European Peace Facility, Україна отримала

можливість інтегруватися у європейські ланцюги постачання боєприпасів, оптики, засобів спостереження та інших критичних технологій. У результаті українські виробники почали адаптувати стандарти ISO/NATO AQAP, що є необхідною умовою виходу на міжнародні оборонні ринки.

Латвія також відіграє важливу роль у сфері розвитку тактичної медицини та підготовки персоналу, що опосередковано впливає на ОПК України. Підготовка інструкторів і медичних фахівців стимулює розвиток українського виробництва засобів тактичної медицини, індивідуального захисту та медичного обладнання. Виробники почали розширювати асортимент, впроваджуючи сучасні матеріали та технології, які відповідають стандартам НАТО.

Суттєвим для української оборонної галузі є і латвійський досвід протидії дезінформації та кіберзагрозам. Переданої Латвією експертизи в цій сфері достатньо для того, щоб стимулювати розвиток українських підприємств, що працюють над створенням систем кіберзахисту, шифрованого зв'язку та стратегічних комунікацій. Участь українських фахівців у програмах навчання НАТО StratCom COE створює можливості для розвитку власних технологічних рішень у сфері інформаційної безпеки – сегменту, який стрімко інтегрується в сучасний оборонно-промисловий комплекс.

Не менш важливо, що Латвія активно залучає міжнародне фінансування для відновлення та модернізації української інфраструктури. Створення латвійських ініціатив зі збору коштів на підтримку енергетики, мобільності та захисту критичних об'єктів стимулює попит на продукцію українського ОПК – від обладнання для ремонту енергомереж до модульних систем укриття і засобів спостереження.

У сукупності військово-технічна підтримка Латвії сприяла не лише зміцненню обороноздатності України, а й прискорила реформування ОПК, розширила доступ українських виробників до технологій НАТО, стимулювала модернізацію виробничих потужностей і підвищила стандарти якості у сфері ремонту, виробництва та логістики військової техніки.

Естонія посідає особливе місце серед партнерів України, оскільки її допомога має виразну технологічну та інноваційну природу, що безпосередньо впливає на розвиток українського ОПК. Спеціалізація Естонії у галузі кібербезпеки, цифрових технологій та захисту критичної інфраструктури дозволяє Україні не лише зміцнювати оборону, але й модернізувати власні виробничі та управлінські процеси у сфері ОПК.

Одним з ключових джерел такого впливу є діяльність NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (CCDCOE), розташованого у Таллінні. З 2022 року співпраця між CCDCOE та українськими структурами суттєво активізувалась. Естонія передає Україні методики аналізу шкідливого програмного забезпечення, моделі реагування на кібератаки, системи резервування даних і протоколи захисту об'єктів критичної інфраструктури. Це стимулює українські підприємства ОПК інвестувати в оновлення систем цифрової безпеки та інтегрувати стандарти НАТО щодо захисту інформації, включаючи процедури кібергігієни, шифрування та управління інцидентами.

Важливим для українського ОПК є залучення українських фахівців до тренінгів у сфері кіберзахисту, які організовує Естонія. У 2022-2023 роках було проведено понад 20 спеціалізованих програм, що підвищили компетентність українських кіберфахівців і дозволили впровадити у підприємствах оборонної галузі сучасні системи моніторингу кіберзагроз. Це особливо важливо з огляду на зростання російських атак на підприємства оборонної інфраструктури, логістичні центри та енергетичні об'єкти, які забезпечують виробництво та транспортування військової техніки.

Естонія також сприяє впровадженню західних стандартів управління оборонними ресурсами. Її досвід цифрової трансформації оборонного сектору сприяє розвитку електронних систем контролю виробничих процесів, автоматизації ремонту військової техніки, оптимізації ланцюгів постачання та впровадженню єдиних електронних платформ для управління складськими запасами. Це дозволяє українським виробникам зменшувати витрати, підвищувати ефективність модернізацій та покращувати інтеграцію з партнерами НАТО.

Суттєвим є й внесок Естонії у навчання українських військових та технічного персоналу щодо використання сучасних БПЛА та електронних систем спостереження. Це стимулювало розвиток українського виробництва дронів, оптики, засобів радіоелектронної боротьби та програмного забезпечення для управління безпілотними платформами. Паралельно Естонія підтримує проєкти модернізації кіберзахисту українських підприємств, надаючи консультації щодо архітектури мереж, інфраструктури захисту та безпеки операційних технологій (OT security), що є критично важливим для ОПК.

Естонія також робить внесок у сферу інформаційної безпеки, що впливає на захист оборонного сектору від дестабілізуючих інформаційних операцій. Спільні програми зі стратегічних комунікацій та протидії дезінформації допомагають українським оборонним структурам і підприємствам формувати ефективні системи інформаційного моніторингу та оперативно реагувати на інформаційні атаки. Це підвищує стійкість оборонного сектору і зменшує ризики втрати критично важливої інформації.

Крім того, Естонія активно підтримує інтеграцію України у європейські ланцюги постачання оборонних компонентів, сприяючи участі українських підприємств у спільних проєктах із модернізації техніки та виробництва комплектуючих. Участь українських компаній у цих проєктах забезпечує доступ до високотехнологічних матеріалів, компонентів та систем управління, які раніше були недоступними або економічно не вигідними.

Загалом внесок країн Балтії у підтримку України формує синергетичний ефект, у рамках якого короткострокові військові поставки поєднуються з довгостроковими структурними змінами в оборонно-промисловому комплексі: підвищенням технологічного рівня виробництва, розширенням кооперації з НАТО, розвитком цифрової інфраструктури та формуванням кадрових компетенцій нового покоління. Це створює передумови для прискореної інтеграції України у європейський безпековий простір та зміцнює економічну базу для ведення тривалої оборонної боротьби.

3.2 Інвестиційна та макроекономічна стабільність у контексті євроатлантичної інтеграції

Умови повномасштабної війни загострили потребу України не лише у військовій підтримці, але й у стабільній макроекономічній основі, здатній забезпечити безперервність функціонування держави та відновлення стратегічних секторів економіки. У цьому контексті євроатлантична інтеграція набула подвійного значення: з одного боку, як фундамент безпекової політики, а з іншого – як структурний економічний інструмент, що створює передумови для зростання інвестиційної привабливості та макрофінансової стійкості держави.

Участь України у механізмах НАТО та розширення співпраці з Європейським Союзом відкрили доступ до стабілізаційних фінансових програм, довгострокових кредитних інструментів, трастових фондів та цільових програм підтримки оборонно-промислового комплексу. Партнерство з країнами НАТО, зокрема Балтійськими державами, зміцнило позиції України на міжнародних ринках капіталу, забезпечивши зростання довіри з боку іноземних інвесторів та багатосторонніх фінансових інституцій.

Євроатлантична інтеграція стала також важливим фактором макроекономічної стабільності, оскільки дозволила Україні компенсувати падіння бюджетних доходів у воєнний час та утримати соціальні виплати, фінансування енергетичного сектору, інфраструктури й критично важливих державних функцій. Завдяки цьому Україна уникнула дефолту, стабілізувала валютний та банківський сектор, а також зберегла можливість розширювати внутрішні інвестиційні програми у стратегічних галузях.

Таким чином, євроатлантична інтеграція сьогодні виступає не лише як політичний курс, а як комплексний економічний механізм, що поєднує безпекові, інвестиційні та макрофінансові інструменти, створюючи основу для стійкості української економіки у воєнних умовах і формуючи інституційні передумови післявоєнного відновлення.

Загальне фінансування України зі сторони країн-донорів представлено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Допомога країн-донорів за видами та за 2022-2024 роки

Країни-донори	2022				2023				2024			
	Військова	Фінансова	Гуманітарна	Разом	Військова	Фінансова	Гуманітарна	Разом	Військова	Фінансова	Гуманітарна	Разом
Литва	0,28	0,12	0,05	0,45	0,31	0,18	0,06	0,55	0,22	0,21	0,04	0,47
Латвія	0,21	0,09	0,04	0,34	0,24	0,15	0,05	0,44	0,18	0,17	0,04	0,39
Естонія	0,25	0,10	0,03	0,38	0,27	0,17	0,04	0,48	0,20	0,19	0,03	0,42
Країни Балтії (разом)	0,74	0,31	0,12	1,17	0,82	0,50	0,15	1,47	0,60	0,57	0,11	1,28
ЄС (інституції + країни)	11,3	15,4	6,1	32,8	19,8	24,6	7,9	52,3	21,6	29,4	8,2	59,2
США	23,1	9,9	4,7	37,7	31,4	10,6	3,8	45,8	28,7	11,2	3,1	43,0
Всього	71,67				99,57				103,48			

Джерело: сформовано автором за даними [68]

Участь країн Балтії у європейських фінансових механізмах доповнюється їхніми національними програмами підтримки. Литва, Латвія та Естонія не лише виконують зобов'язання в межах загальноєвропейських структур, а й формують власні пакети допомоги, спрямовані на підтримку українського бюджету, економічної стійкості та відновлення критичної інфраструктури. Сукупність цих зусиль дозволила створити багаторівневу систему фінансового забезпечення України, у якій Балтійські держави відіграють непропорційно значну роль порівняно зі своїми масштабами.

Складові фінансової підтримки з боку країн Балтії подано на рис. 3.1, таблицях 3.2 та 3.3, де відображено розподіл коштів за роками та основними напрямками.

Рис. 3.1 Розподіл фінансової допомоги країн Балтії Україні

Джерело: розроблено автором на основі [68]

Таблиця 3.2

Фінансова допомога країн Балтії за 2022-2024 роки, млн євро

Країни	2022			2023		2024			Всього
	Гранти	Позика	Гарантія	Грант	Гарантія	Гранти	Бюджетні асигнування	Гарантія	
Естонія	-	-	-	-	-	10	19,4	-	29,4
Латвія	5	10	-	21	-	5,25	-	6	47,25
Литва	10	-	10	20	1,5	10	-	-	51,5
Разом	35			42,5		50,65			128,15

Джерело: сформована автором на основі [68]

Важливо, що більша частина коштів, спрямована у вигляді грантів, гарантій та бюджетних асигнувань, тобто ці кошти не потребують повернення та оплати за користування. Це демонструє стратегічний підхід Балтійських країн,

який виходить за межі екстрених антикризових заходів та орієнтується на довгострокову стійкість української економіки.

Таблиця 3.3

Фінансова допомога країн Балтії за видами, млн євро

Країни	Гранти	Позика	Гарантія	Бюджетні асигнування	Всього
Естонія	10	-	-	19,4	29,4
Латвія	31,25	10	6	-	47,25
Литва	40	-	11,5	-	51,25
Разом	81,25	10	17,5	19,4	128,15

Джерело: сформована автором на основі [68]

Фінансова допомога, спрямована через EU Macro-Financial Assistance та European Peace Facility, відіграла важливу роль у стабілізації макроекономічної ситуації в Україні. Вона дозволила уникнути різких коливань валютного ринку, зберегти фінансування критично важливих соціальних програм та забезпечити стійкість банківської системи. У середньостроковій перспективі це створює фундамент для відновлення інвестиційної активності та підвищення довіри іноземних інвесторів, які розглядають наявність міжнародної підтримки як ключовий індикатор економічної безпеки.

Литва: фінансова та економічна підтримка в умовах війни. З 2022 року загальний обсяг допомоги з боку литовського уряду склав приблизно 1,35 млрд євро, що є значною сумою для країни з відносно невеликим ВВП.

Одним із ключових напрямів загальної допомоги є військова допомога, тоді як серед гуманітарної допомоги – фінансування відновлення гуманітарної та критичної інфраструктури. Литовські кошти були спрямовані на модернізацію та ремонт шкіл, лікарень, соціальних установ, а також на відновлення об'єктів життєзабезпечення у постраждалих регіонах. Такі проєкти зменшують економічні втрати від руйнувань, підтримують функціонування регіональних бюджетів і створюють передумови для повернення внутрішньо переміщених осіб, що важливо для збереження трудового потенціалу. У 2022 році уряд Литви

схвалив 10 млн євро допомоги для відновлення України та 9 млн євро на відновлення енергетичної інфраструктури. У 2023 році Литва надіслала гуманітарну допомогу Україні у відповідь на руйнування дамби Каховської ГЕС та виділила 6 млн євро на розвиток української системи реабілітації [16; 17].

У 2024 році ЄС виділив 15 мільйонів євро на будівництво нових шкільних укриттів в Україні, а Литва надала додаткові 0,5 мільйона євро та взяла на себе відповідальність за реалізацію цього проєкту. Також Литва виділила 5 млн євро на реконструкцію та адаптацію зруйнованих шкіл та дитячих садків шляхом встановлення в них укриттів. Крім того Литва сприяє розвитку інфраструктури та розвитку послуг трьох реабілітаційних центрів у Львівській, Дніпропетровській та Житомирській областях. З коштів Литовського фонду розвитку співробітництва та Міністерства національної оборони було виділено до 15 млн євро на цю мету [51].

Після надзвичайних руйнувань енергетичної інфраструктури, які зазнала Україна після масованих обстрілів, Литва передала енергетичне обладнання на суму понад 50 млн євро [49]. Литовська державна компанія Ignitis Group виділа 4 млн євро пожертвування до Фонду енергетичної підтримки України (UESF). Цей гуманітарний внесок буде використано для збільшення потужності однієї з українських електростанцій на додаткові 120 МВт.

Згідно з Меморандумом про взаєморозуміння (MoU), підписаним між Литвою та Україною під час Конференції з питань відновлення України в Римі, Литва внесе 21 млн євро на ініціативи, спрямовані на відновлення інфраструктури, покращення результатів навчання та переосмислення надання освіти дітям та молоді по всій Україні. Основою Меморандуму є інвестиції у розмірі 17 млн євро в сучасний багатофункціональний шкільний центр у Житомирі. Литва також виділяє 3 млн євро на системи сонячної енергії у 14 школах та дитячих садках від Волині до Запоріжжя, включаючи Чернівецьку, Київську, Одеську, Дніпропетровську, Житомирську, Чернігівську та Харківську області [18].

Важливим елементом підтримки стала програма розвитку малого та середнього бізнесу, ініційована урядом Литви у 2023 році. На її реалізацію було спрямовано близько 10 млн євро у формі грантів для українських підприємців, які вимушено шукали можливості в Литві через війну. Програма має подвійну економічну цінність: по-перше, вона забезпечує виживання МСП у кризових умовах, по-друге – стимулює локальну економічну активність через запуск виробництв, сфер послуг та інноваційних проєктів. Додатково литовська сторона організувала цикл тренінгів і консультацій для українських підприємців щодо адаптації бізнес-моделей до умов воєнного часу, що сприяє підвищенню їхньої стійкості та конкурентоспроможності [50; 67].

На початку 2024 року в межах офіційного візиту Президента України Володимира Зеленського до Литовської Республіки було укладено Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством з питань стратегічних галузей промисловості України та Литовською асоціацією оборонної й безпекової промисловості [28]. Документ спрямований на сприяння реалізації спільних ініціатив у сфері оборонних технологій, зокрема щодо розроблення та виробництва безпілотних повітряних і наземних систем, засобів радіоелектронної боротьби, обладнання для розмінування та інших інноваційних рішень. Меморандум також передбачає кооперацію у створенні технологій для підвищення ситуаційної обізнаності та забезпечення технологічної переваги у сфері традиційних озброєнь, зокрема бронетехніки й артилерійських систем, а також поглиблення співпраці між українськими й литовськими оборонно-промисловими підприємствами та науковими установами, зокрема у галузях кібербезпеки та комунікацій.

Крім того, було підписано листи про наміри між АТ «Українська оборонна промисловість» та чотирма іноземними компаніями: RSI Europe, Brolis Semiconductors, DMEXS і NT Service, які здійснюють інноваційну діяльність у сфері оборонних технологій. Зазначені компанії спеціалізуються на розробленні та виробництві сучасних засобів радіоелектронної боротьби, систем

дистанційного підриву, оптичних приладів для стрілецької зброї та систем спостереження [28].

У середині жовтня 2024 року Міністерство економіки та інновацій Литовської Республіки разом з українською компанією підписали лист про наміри щодо співпраці у створенні на території Литви підприємства з виробництва вибухових речовин. Згідно з офіційними заявами, завод планується орієнтувати на виготовлення вибухової речовини RDX (гексогену), що характеризується кращими експлуатаційними властивостями порівняно з тротилом [35]. Реалізація цього проєкту має стратегічне значення для зміцнення оборонної самодостатності обох держав та посилення їхніх оборонних спроможностей у кризовий період.

На початку листопада 2024 року було також укладено Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством з питань стратегічних галузей промисловості України, Міністерством оборони України, Міністерством економіки та інновацій Литовської Республіки та Міністерством оборони Литовської Республіки. Відповідно до цього документа сторони домовилися про співпрацю у сферах розроблення та виробництва безпілотних систем і їх компонентів, засобів радіоелектронної боротьби та інших високотехнологічних рішень [34].

23 листопада 2024 року було підписано Меморандум про співпрацю між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Литовської Республіки, який закріплює механізми фінансування виробництва далекобійних безпілотних літальних апаратів у межах проєкту «Паляниця», а також підтримку українських технологій DeepStrike і подальше поглиблення стратегічного партнерства між двома країнами [21].

Важливим напрямом двосторонньої взаємодії стало також підписання 26 березня 2024 року Меморандуму між Україною та Литвою у сфері енергетичної безпеки. Цей документ охоплює заходи, спрямовані на вдосконалення регуляторної політики та розвиток конкурентного середовища у галузях енергетики та водопостачання обох держав [30].

Підтримка Литви формує мультиплікативний економічний ефект: відновлення інфраструктури підсилює інвестиційну привабливість регіонів, а розвиток малого бізнесу сприяє збереженню зайнятості та податкових надходжень. У сукупності це зміцнює макроекономічну стабільність України та наближає її до європейських стандартів економічної інтеграції.

Латвія: координація економічної підтримки та гуманітарна допомога. Латвія відіграє помітну роль у забезпеченні фінансово-економічної та гуманітарної підтримки України, роблячи акцент на посиленні стійкості української економіки та відновленні базових соціальних послуг у постраждалих регіонах. З початком повномасштабної війни уряд Латвії виділив понад 80 млн євро на різні форми підтримки, що охоплюють прямі фінансові внески, гуманітарні поставки та участь у багатосторонніх європейських ініціативах.

Суттєва частина латвійської допомоги спрямована на гуманітарний сектор: постачання медикаментів (1,4 млн євро [56]), харчових наборів, засобів гігієни та першої необхідності. Ці ресурси передавалися як напрямку українським державним структурам, так і через міжнародні організації та волонтерські мережі, що забезпечило ширший доступ підтримки до вразливих груп населення.

Латвією було передано:

- Бориспільській лікарні два автомобілі швидкої допомоги (за даними Кабінету Міністрів, вартістю 83 693,93 євро кожен) та 200 нош (вартістю 29,88 євро кожен). Пакет допомоги здійснювався в рамках Механізму цивільного захисту ЄС (UCPM).
- Координаційному центру трансплантації України витратні матеріали та обладнання, необхідні для забезпечення роботи центрів крові загальною вартістю приблизно 30 тис євро.
- генераторів для потреб України вартістю 560 тис. євро.
- автомобілі, вилучені у водіїв у стані алкогольного сп'яніння загальною вартістю близько 18 500 євро у 2023 році та 56782 євро у 2023 році [65];
- на проекти реконструкції Чернігівської області у 2023 році 5 103 300 євро. (2 дошкільних закладів, 2 шкіл та харчоблоку Чернігівської

обласної дитячої лікарні, проєкт Фонду «Реконструкція житлово-комунального центру в селі Ягідне Чернігівської області», проєкт Центру «Чернігів: розширення прав і можливостей та підтримка жінок, які постраждали від війни» для відкриття 2 центрів підтримки жінок. Також було поставлено 12 модульних будинків, 88 одиниць обладнання для дитячих майданчиків, 3 300 одиниць меблів для дошкільних навчальних закладів міста Чернігів. Також було поставлено 32 генератори для забезпечення безперервності роботи навчальних закладів.

Поряд із гуманітарною підтримкою Латвія робить значний внесок у відновлення критичної інфраструктури. Латвійські інженерні та логістичні підрозділи долучаються до програм з реконструкції енергетичних об'єктів, мостів, систем теплопостачання та соціальних установ у регіонах, що зазнали найбільших руйнувань. Це сприяє стабілізації економічної діяльності на місцях та створює умови для повернення населення.

Окремим напрямом є розвиток економічного співробітництва. У 2023 році Латвія ініціювала створення спеціалізованого економічного форуму, що поєднує інтереси українських та латвійських підприємств (Всесвітній латвійський економічний і інноваційний форум (WLEIF 2023)). Такий формат сприяв налагодженню партнерств у сфері логістики, агропереробки, ІТ та виробництва, а також розширенню доступу українських компаній до європейських ринків [64]. Важливу роль відіграють і латвійські фінансові інституції: низка банків запровадили окремі кредитні та гарантійні програми для українського бізнесу, що допомагає підтримувати підприємницьку активність та створювати нові робочі місця. Таким чином, Латвія виступає не лише донором гуманітарної допомоги, а й активним партнером у формуванні сприятливого інвестиційного середовища для України, поєднуючи короткострокову підтримку з довгостроковими економічними інструментами розвитку.

Естонія: цифрова підтримка та зміцнення кібербезпеки України. Естонія, яка є визнаним європейським лідером у сфері цифрових технологій та

кібербезпеки, надає Україні підтримку, що має стратегічне значення для зміцнення її інституційної стійкості та економічного розвитку. На відміну від традиційних форм макрофінансової допомоги, естонські ініціативи спрямовані на розвиток цифрової інфраструктури, посилення кіберзахисту та модернізацію систем державного управління, що є критично важливим у воєнний період.

У 2022 році Естонія виділила близько 50 млн євро на реалізацію проєктів, пов'язаних із цифровізацією українських державних установ та підвищенням кіберстійкості сектору безпеки й оборони. Частина коштів була спрямована на консультаційну допомогу у створенні систем захисту критичної інформаційної інфраструктури, а також на навчальні програми для українських фахівців у співпраці з NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (CCDCOE) у Таллінні.

Важливим напрямом естонської підтримки є впровадження цифрових технологій в Україні. У 2023 році стартував спільний проєкт з Міністерством цифрової трансформації України, спрямований на модернізацію електронних державних послуг, розширення онлайн-сервісів та підвищення доступності цифрових інструментів для громадян і бізнесу. Цей проєкт є частиною процесу трансформації української моделі врядування відповідно до європейських стандартів і створює передумови для підвищення прозорості, ефективності державного сектору та зменшення адміністративних витрат.

Цифрова підтримка Естонії має прямий економічний ефект, оскільки сприяє розвитку електронної економіки, створенню нових цифрових сервісів, оптимізації державних процесів, а також підвищенню рівня захисту бізнесу від кібератак. У воєнних умовах наявність стійкої кіберінфраструктури дозволяє уникати значних економічних втрат, зберігати безперервність роботи ключових державних та комерційних систем.

У ширшому контексті співпраці Балтійських держав з Україною Естонія доповнює литовські та латвійські ініціативи, формуючи комплексну модель підтримки. Литва акцентує увагу на гуманітарних і відбудовчих проєктах, Латвія – на розвитку економічної взаємодії та фінансових інструментів для бізнесу, тоді

як Естонія концентрується на цифровій модернізації та кіберзахисті. Така диверсифікація дозволяє Україні отримувати підтримку одразу у кількох ключових напрямках, що підсилює її економічну стійкість та здатність забезпечувати належне функціонування держави під час війни.

3.3 Соціально-економічні ефекти міжнародної допомоги

Міжнародна фінансова, гуманітарна та військово-технічна допомога, яку Україна отримує в умовах повномасштабної війни, має не лише безпекове значення, але й суттєвий соціально-економічний вплив. Підтримка партнерів, зокрема країн НАТО та ЄС, дозволила Україні зберегти функціонування базових державних інститутів, уникнути глибокої макроекономічної кризи та забезпечити поступове відновлення ключових секторів економіки. Для країни, що перебуває в умовах затяжного конфлікту, обсяг і структура міжнародної допомоги визначають темпи стабілізації, рівень соціального захисту населення, можливості економічної адаптації та перспективи післявоєнного розвитку.

У цьому контексті особливої ваги набуває аналіз соціально-економічних ефектів міжнародної допомоги, її впливу на ринок праці, відновлення інфраструктури та динаміку валового внутрішнього продукту. Підтримка з боку міжнародних партнерів сприяє створенню нових робочих місць у секторах відбудови, енергетики, логістики та оборонної промисловості; забезпечує фінансування реконструкційних проєктів; компенсує втрати державного бюджету й дозволяє утримувати макроекономічну рівновагу.

Участь країн Балтії у цих процесах суттєво підсилює ефективність загальноєвропейської допомоги. Їхні національні програми підтримки, інвестиційні проєкти, внески до фондів відновлення та ініціативи у сфері цифрової модернізації сприяють формуванню комплексного ефекту, що охоплює як короткострокову стабілізацію, так і довгострокові структурні зміни в українській економіці.

У 2025 році економіка України продовжувала демонструвати стійкість, враховуючи тривалість та інтенсивність російської агресивної війни. Внутрішній попит залишався динамічним, при цьому приватне споживання, заробітна плата та інвестиції зростали в реальному вираженні. Однак зростання послабилося в першій половині 2025 року, оскільки посилення атак на критично важливу інфраструктуру порушило енергопостачання. Сільськогосподарське виробництво також скоротилося, що призвело до прогнозованого зростання ВВП на 1,6% на 2025 рік. Тривала війна негативно позначиться на внутрішньому виробничому потенціалі протягом 2026 року, прогнозоване зростання складе 1,5%, перш ніж відновитися до 4,7% у 2027 році, коли очікується серйозний початок відновлювальних робіт [69].

Очікується, що інфляція зросте до 13% у 2025 році через зростання цін на продукти харчування, енергоносії та робочу силу, але очікується, що вона поступово зменшиться з 2026 року. Постійні потреби у витратах підтримуватимуть дефіцит державного бюджету на високому рівні протягом тривалого часу.

Після втрати імпульсу в середині 2024 року економічне зростання залишалося низьким у першій половині 2025 року. Незважаючи на відносно сильне приватне споживання та поштовх зростання від розширення вітчизняної оборонної промисловості, зростання реального ВВП становило 0,9% у першому кварталі 2025 року та 0,7% у другому кварталі 2025 року порівняно з аналогічним періодом минулого року. Невпинні атаки Росії на енергетичну інфраструктуру та несприятливі погодні умови, що впливають на сільськогосподарське виробництво, сприяли обмеженням з боку пропозиції, що призвело до збільшення імпорту та зменшення експорту. У поєднанні з постійною нестачею робочої сили та жорсткими монетарними умовами для боротьби з високою інфляцією, зростання у першій половині 2025 року було нижчим, ніж прогнозувалося раніше. Однак, очікується, що покращення врожаю у другій половині 2025 року та стійке високе приватне споживання, за прогнозами, підвищать річні темпи зростання до 1,6% [69].

Міжнародна допомога, яку Україна отримує від країн Балтії та інших партнерів, має суттєвий вплив на ситуацію на ринку праці, забезпечуючи підтримку зайнятості у критично важливих секторах економіки. Значні обсяги гуманітарної, соціальної та фінансової підтримки, спрямовані на відновлення інфраструктури, соціальні програми та розвиток державних сервісів, створюють додатковий попит на робочу силу, зменшують масштаби вимушеного безробіття та формують умови для поступової реінтеграції працівників у виробничі процеси.

Гуманітарні програми Балтійських країн, зокрема ініціативи Литви у сфері медичної допомоги та забезпечення українських біженців необхідними соціальними послугами, стимулюють зайнятість у секторах охорони здоров'я, соціальної роботи, логістики та волонтерських рухів. Постачання медичного обладнання і матеріалів потребує залучення медичного персоналу, фахівців з транспортування, складування та дистрибуції, що створює додаткові робочі місця всередині країни, включно з тимчасовою зайнятістю для українців, які вимушено залишили свої домівки.

У Латвії реалізація програм соціальної інтеграції та психологічної підтримки українських біженців формує попит на фахівців соціальної сфери, перекладачів, консультантів, психологів та педагогів. Центри підтримки, створені у 2022-2023 роках, функціонують як комплексні сервісні платформи, що забезпечують роботою як місцевих спеціалістів, так і українських громадян, які можуть долучатися до роботи у межах програм підтримки.

Естонія, яка робить акцент на цифрових сервісах та освітніх програмах, створює можливості для зайнятості у галузях цифрової адміністрації, ІТ-підтримки, викладання та роботи з даними. Проекти у сфері електронного врядування та цифровізації державних послуг України, що реалізуються за участі естонських фахівців, передбачають потребу в аналітиках, ІТ-спеціалістах, координаторах і менеджерах гуманітарних цифрових програм. Впровадження освітніх порталів та навчальних програм для українських дітей і підлітків формує додатковий попит на педагогічні кадри та спеціалістів з адаптаційної освіти.

Зайнятість стимулюється і всередині України. Значні обсяги гуманітарної допомоги, які потребують сортування, обліку, логістичного супроводу та розподілу, формують тисячі робочих місць у державних і недержавних структурах. Відновлення інфраструктури та створення сервісів для внутрішньо переміщених осіб також сприяють активізації ринку праці у будівельній, соціальній, транспортній та комунікаційній сферах.

Міжнародна підтримка, зокрема з боку країн Балтії, забезпечує не лише покриття гуманітарних потреб, а й створення умов для економічного залучення населення. Це дозволяє пом'якшувати наслідки масової трудової міграції, зберігати людський капітал та підтримувати соціальну стабільність в умовах війни.

Відновлення критичної інфраструктури є одним із найважливіших напрямів міжнародної допомоги, яку Україна отримує від країн Балтії. Руйнування енергетичних об'єктів, транспортних вузлів, медичних закладів і житлового фонду створює не лише гуманітарні ризики, а й значні економічні втрати, що обмежують функціонування бізнесу, переміщення товарів та стабільність регіональних економік.

Країни Балтії реалізують цілу низку проєктів, спрямованих на відновлення української інфраструктури, використовуючи як власні кошти, так і ресурси Європейського Союзу. У 2022-2023 рр. вони стали активними учасниками європейських ініціатив із відбудови, включаючи:

- *EU Reconstruction Fund* – фонд, у межах якого країни Балтії просували виділення цільових грантів на ремонт лікарень, шкіл і систем водопостачання;
- *European Peace Facility* – інфраструктурні складові якого спрямовано на відновлення логістичних вузлів, необхідних для оборонних операцій;
- проєкти з відбудови енергетичних об'єктів, що реалізуються спільно з міжнародними партнерами (ENSTO-E, Nordic-Baltic Cooperation).

Литва зосереджує зусилля на відновленні закладів соціальної інфраструктури – шкіл, лікарень, центрів соціальних послуг. У 2023 році Литва

профінансувала повну реконструкцію декількох закладів освіти в Київській та Чернігівській областях, що забезпечило повернення до навчання понад 3 тисяч дітей. Економічний ефект проявляється через скорочення витрат домогосподарств на релокацію, зменшення регіональних диспропорцій та стимулювання місцевого бізнесу через створення попиту на будівельні роботи та матеріали.

Латвія бере участь у проєктах з реконструкції систем теплопостачання і водопостачання у постраждалих областях. У 2023 році Латвія передала генератори, трансформатори, насосні станції, а також профінансувала ремонт теплових мереж у прифронтових регіонах. Економічний ефект проявляється через зниження витрат на аварійне енергозабезпечення, стабілізацію виробничих процесів підприємств, та створення умов для повернення населення та відновлення економічної активності.

Естонія спрямовує допомогу на розвиток цифрової інфраструктури – дата-центри, безпечні канали зв'язку, системи електронного урядування. У 2023 році спільно з Міністерством цифрової трансформації Естонія розпочала проєкт з відновлення інформаційних систем для обліку гуманітарної допомоги та інфраструктурних втрат. Економічний ефект проявляється через підвищення ефективності роботи органів влади, контроль за розподілом фінансових ресурсів та зменшення корупційних ризиків у відбудові.

Міжнародна підтримка, у тому числі фінансово-економічна допомога країн Балтії, має прямий і опосередкований вплив на динаміку валового внутрішнього продукту України в умовах війни. ВВП є інтегральним показником економічної активності, і будь-які зовнішні вливання капіталу, гуманітарні програми чи інвестиції у відновлення інфраструктури формують додатковий економічний ефект.

1. Прямий вплив: бюджетна підтримка та споживчий попит Фінансова допомога Литви, Латвії та Естонії (у формі грантів, макрофінансових пакетів ЄС та гуманітарних програм) частково компенсує бюджетний дефіцит України. Це дозволяє уряду фінансувати соціальні видатки, зберігати стабільність пенсійних

і соціальних виплат, підтримувати оборонні та безпекові витрати. У макроекономічному вимірі це утримує споживчий попит, який є ключовим компонентом ВВП, запобігаючи ще більшому падінню економічної активності.

2. *Опосередкований вплив: відновлення інфраструктури як мультиплікатор ВВП.* Кошти, спрямовані Литвою, Латвією та Естонією на відбудову об'єктів соціальної та енергетичної інфраструктури, створюють ефект мультиплікатора: зростає попит на будівельні матеріали й транспортні послуги; відновлені школи, лікарні, енергетичні мережі забезпечують повернення населення до економічної активності; підприємства можуть відновити виробництво, що прямо впливає на валову додану вартість у відповідних галузях. За оцінками уряду України та ЄС, кожен 1 євро, інвестований у відновлення, генерує від 1,3 до 1,8 євро економічного ефекту, що має помітний вплив на макрофінансову стабільність.

3. *Вплив на інвестиційну привабливість.* Балтійські країни відіграють важливу роль у формуванні позитивного інвестиційного іміджу України, особливо у межах ЄС: вони виступають гарантами прозорості відбудови, лобіюють залучення інвестиційних пакетів Європейського Союзу, підтримують інтеграцію України до європейського ринку. Це сприяє формуванню умов для майбутнього притоку прямих іноземних інвестицій, які є довгостроковим фактором зростання ВВП.

4. *Стабілізація макроекономічної ситуації.* Завдяки міжнародній фінансовій підтримці, включаючи внески Балтійських країн у спільні фонди ЄС, Україна змогла уникнути гіперінфляційних процесів, стабілізувати обмінний курс гривні, зберегти функціонування банківської системи. Макроекономічна стабільність є фундаментом для зростання виробництва, експорту та відновлення бізнес-активності – ключових джерел формування ВВП.

5. *Відновлення виробничого потенціалу.* Країни Балтії, особливо Литва та Естонія, беруть участь у програмах модернізації української енергетики й цифрової інфраструктури. Це забезпечує зниження непродуктивних втрат енергії, підвищення продуктивності підприємств, створення передумов для

переходу до технологічно орієнтованої економіки. Ці процеси формують структурний внесок у ВВП, який виходить за рамки короткострокових гуманітарних цілей.

Для комплексної оцінки впливу міжнародної допомоги країн Балтії та інших партнерів на економічний розвиток України доцільно виокремити ключові механізми, через які зовнішні ресурси трансформуються у макроекономічні результати. Міжнародна підтримка має багатоканальний характер і охоплює фінансову, інфраструктурну, оборонну, соціальну та цифрову компоненти, що створюють як короткострокові, так і довгострокові економічні ефекти. З метою узагальнення цих взаємозв'язків у роботі представлено логіко-структурну модель, яка демонструє, як різні види допомоги впливають на зайнятість, промислове виробництво, відновлення інфраструктури та, в підсумку, на динаміку ВВП України (рис. 3.2).

Запропонована модель відображає поетапну трансформацію зовнішньої підтримки у стале економічне зростання. Короткострокові ефекти проявляються у зростанні сукупного попиту, активізації внутрішнього споживання та підтримці бюджетної стабільності. Середньострокові наслідки пов'язані зі збільшенням обсягів будівництва, промислового виробництва та модернізацією оборонно-промислового комплексу, що формує основу для прискореного відновлення. У довгостроковій перспективі міжнародна допомога сприяє структурній модернізації економіки, підвищенню продуктивності, зміцненню конкурентоспроможності та створенню умов для постійного зростання ВВП. Таким чином, міжнародна підтримка стає ключовим фактором економічної стійкості України в умовах війни та її післявоєнної відбудови.

Отже, міжнародна допомога Литви, Латвії та Естонії формує комплексний соціально-економічний ефект, який виходить далеко за межі прямої гуманітарної підтримки. Гуманітарні, фінансові, інфраструктурні та цифрові ресурси, надані країнами Балтії, сприяють стабілізації соціального середовища, збереженню людського капіталу та забезпеченню функціонування базових державних послуг під час війни. Завдяки узгодженим діям партнерів створюються умови для

підтримки зайнятості, відновлення критичної інфраструктури та модернізації сфер, що мають визначальний вплив на макроекономічну динаміку.

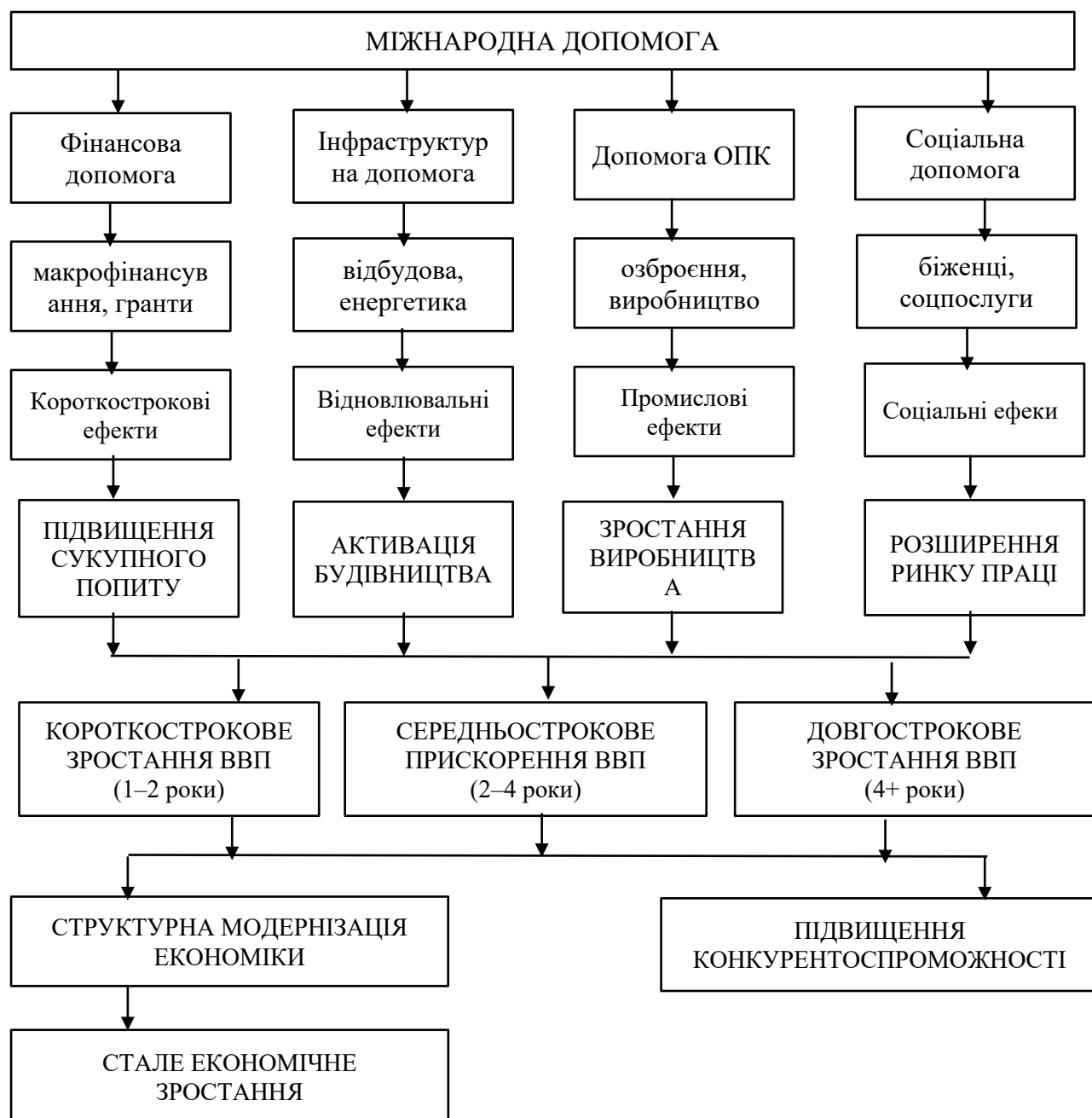

Рис. 3.2 Логіко-структурна модель економічного впливу міжнародної допомоги на ВВП України

Допомога у сфері охорони здоров'я, освіти та соціального захисту дозволяє знизити навантаження на державний бюджет України, зберегти працездатність населення та мінімізувати втрати людського капіталу, ключового чинника економічного розвитку. Масштабні програми тимчасового розміщення біженців у країнах Балтії сприяють збереженню робочої сили, доступу до освіти для дітей та підтримці тих груп населення, які зазнали найбільших втрат унаслідок бойових дій.

Фінансування відбудови інфраструктури, у свою чергу, стимулює пожвавлення економічної активності у будівельному секторі, логістиці та суміжних галузях, формуючи мультиплікативний ефект для ВВП. Підтримка цифрових сервісів та кібербезпеки з боку Естонії сприяє модернізації державного управління та покращує умови для ведення бізнесу, створюючи передумови для довгострокового зростання.

Таким чином, гуманітарна та інституційна підтримка країн Балтії трансформується у важливий елемент соціально-економічної стійкості України. Вона забезпечує не лише тимчасову допомогу населенню, але й формує фундамент для структурного відновлення, підвищення продуктивності та відновлення економічного потенціалу держави у воєнний та післявоєнний періоди.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі було комплексно досліджено, як військова, фінансова, гуманітарна та політико-дипломатична підтримка Литви, Латвії та Естонії вплинула на економічні процеси в Україні в умовах війни та наскільки співпраця з НАТО сприяла формуванню нових механізмів стійкості. Проведений аналіз дозволяє сформулювати такі узагальнення:

1. Військова підтримка країн Балтії сприяла активізації розвитку оборонно-промислового комплексу України. Отримання сучасних систем озброєння, протиповітряних комплексів, протитанкових засобів та боєприпасів не лише посилило обороноздатність України, але й вплинуло на економічний сегмент — розширення виробничих потужностей, адаптацію підприємств ОПК до стандартів НАТО, модернізацію технологічної бази. Військова техніка, передана країнами Балтії, виступила каталізатором для структурної трансформації українського ОПК, активізувавши внутрішній попит на інновації, логістику, ремонт і технічне обслуговування озброєння.

2. Фінансово-економічна підтримка Литви, Латвії та Естонії створила умови для макроекономічної стабілізації України та її подальшої інтеграції в

європейський економічний простір. Країни Балтії вкладали кошти у відновлення критичної інфраструктури, підтримку малого бізнесу, цифрову трансформацію, енергетичну безпеку та бюджетну стабільність. Завдяки їхній участі у програмах ЄС (European Peace Facility, Macro-Financial Assistance, фонді відновлення України) вдалося зміцнити фінансову систему, уникнути макроекономічного шоку та забезпечити доступ до довгострокових інвестиційних ресурсів. Сукупний ефект проявився у стабілізації ВВП, стримуванні інфляції та збереженні ключових соціальних виплат.

3. Гуманітарна допомога Балтійських країн забезпечила збереження людського капіталу та підтримку соціальної стабільності України. Масштабні програми прийому біженців, медичні та психологічні послуги, цифрові сервіси для родин, освітні проєкти для дітей та молоді зменшили тиск на українську систему охорони здоров'я, освіти та соціального захисту. Це дозволило державі спрямувати більше ресурсів на оборону та економічне відновлення. Підтримка сімей, дітей та вразливих груп сприяла збереженню трудового потенціалу та мінімізації довгострокових соціально-економічних втрат.

4. Політико-дипломатична активність країн Балтії забезпечила посилення міжнародного тиску на Росію та розширення коаліції підтримки України, що безпосередньо вплинуло на економічну безпеку держави. Балтійські країни стали ініціаторами санкційних рішень, підтримували обмеження експорту технологій до РФ, сприяли ізоляції російських фінансових установ, лобіювали надання Україні статусу кандидата у ЄС. Така дипломатична лідерська роль створила передумови для розширення міжнародної економічної допомоги, послаблення російського військово-промислового потенціалу та зменшення зовнішніх економічних ризиків для України.

5. Комплексний вплив допомоги країн Балтії проявився у зростанні інституційної спроможності України, модернізації систем управління та формуванні основ для післявоєнного розвитку. Підтримка цифрових реформ, кібербезпеки, модернізації державного сектору та інфраструктури дозволила прискорити євроінтеграційні процеси та підвищити стійкість економіки до

зовнішніх шоків. Розбудова критичної інфраструктури, відновлення транспортних коридорів і розвиток нових секторів (зокрема цифрових та оборонних) формують довгостроковий позитивний мультиплікативний ефект для ВВП та зайнятості.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження було всебічно проаналізовано співпрацю України з НАТО у воєнний час та оцінено її вплив на вітчизняну економіку, із особливим акцентом на роль країн Балтії як активних членів Альянсу, що забезпечують військову, економічну та дипломатичну підтримку Україні:

1. Аналіз еволюції співпраці України з НАТО до 2022 року показав, що тривалий період стратегічного партнерства створив міцний інституційний та політико-правовий фундамент для взаємодії у воєнний час. Упродовж 1991-2021 років Україна послідовно нарощувала рівень інтеграції з Альянсом через участь у миротворчих операціях, виконання Річних національних програм, діяльність Комісії Україна-НАТО, а також через імплементацію секторних реформ у сфері оборони та безпеки. Впровадження стандартів НАТО у військовому управлінні, логістиці, плануванні оборони та цивільному контролі над Збройними Силами сприяло підвищенню сумісності українських структур з інституціями Альянсу. Активна участь у трастових фондах та партнерських програмах дала можливість модернізувати окремі елементи оборонного сектору та започаткувати критичні реформи. Сукупність цих процесів забезпечила максимальну готовність України до використання механізмів співпраці з НАТО після початку повномасштабної агресії Росії та стала ключовою передумовою ефективного залучення військової, технічної та консультативної підтримки у 2022-2024 роках.

2. Дослідження трансформації механізмів взаємодії України з НАТО після 2022 року засвідчило, що співпраця перейшла у режим високої інтенсивності та кризового реагування. Після початку повномасштабного вторгнення Росії Альянс оперативно адаптував існуючі інструменти та створив нові координаційні формати, спрямовані на швидке забезпечення України озброєнням, технікою, боєприпасами та інституційною підтримкою. Центральне значення набули діяльність Ukraine Defence Contact Group (формату «Рамштайн») та спеціалізовані робочі платформи з координації постачань озброєння, протиповітряної оборони, артилерійських систем, бронетехніки та

засобів кіберзахисту. НАТО та держави-члени також суттєво розширили тренувальні місії, підвищивши масштаби підготовки українських військових у рамках програм INTERFLEX, EUMAM та національних ініціатив країн-членів. Паралельно посилювалися програми матеріально-технічного забезпечення, модернізації систем управління, логістики та медичної евакуації. Усе це забезпечило нову якість взаємодії України з Альянсом, перетворивши її з партнерської на фактично оперативно-стратегічну співпрацю, спрямовану на підтримку обороноздатності України в умовах війни.

3. Оцінка військово-технічної допомоги держав-членів НАТО та країн Балтії показала, що вона мала вирішальний вплив на підтримання та нарощування обороноздатності України у воєнний період. Литва, Латвія та Естонія входять до числа держав, які спрямували найбільший відсоток власного ВВП на допомогу Україні, забезпечивши регулярні постачання артилерійських систем, бронетехніки, засобів протиповітряної оборони, боєприпасів, засобів зв'язку та кіберзахисту. Надана підтримка не лише компенсувала втрати озброєння у перші місяці війни, але й заклала основу для структурної модернізації оборонно-промислового комплексу України. Постачання техніки за стандартами НАТО, а також спільні програми з обслуговування та навчання персоналу прискорили інтеграцію українських Збройних Сил у нормативно-технічні стандарти Альянсу. У результаті Україна отримала можливість переходити до виробництва та експлуатації ще більшої кількості техніки натівського зразка, що посилює її стійкість у тривалому воєнному протистоянні.

4. Аналіз ефективності тренувальних місій НАТО засвідчив, що підготовка українських військовослужбовців стала одним із найбільш результативних напрямів євроатлантичної співпраці у воєнний час. Масштабні програми підготовки, реалізовані Великою Британією, Німеччиною, Польщею та країнами Балтії, забезпечили формування нового рівня професійності української армії. Участь українських військових у місіях Operation Interflex, EU Military Assistance Mission (EUMAM) та спеціалізованих програмах у Литві, Латвії й Естонії сприяла переходу до тактичної стандартизації за процедурами НАТО,

удосконаленню навичок ведення сучасних бойових операцій, управління підрозділами та застосування високотехнологічного озброєння. Крім того, тренувальні програми підвищили рівень взаємосумісності між підрозділами України та держав-членів Альянсу, що є ключовим елементом майбутньої інтеграції. Результати місій доводять, що системна підготовка стала каталізатором якісного оновлення українських Збройних Сил і зміцнила їхню спроможність діяти у багатовимірному, високоінтенсивному середовищі сучасної війни.

5. Аналіз участі країн-членів НАТО, насамперед Литви, Латвії та Естонії, у міжнародних ініціативах і коаліціях показав, що держави Балтійського регіону виступають політичними та стратегічними драйверами рішень східного флангу Альянсу. Литва, Латвія та Естонія активно формують порядок денний міжнародних безпекових платформ, таких як Ukraine Defence Contact Group (Рамштайн), беруть участь у спеціалізованих коаліціях (артилерійській, ППО, інженерній, розмінувальній, кібернетичній) і послідовно просувають ініціативи щодо розширення військової допомоги Україні. Вони також відіграють ключову роль у формуванні санкційної політики щодо російської федерації, виступаючи каталізаторами жорсткіших обмежень, спрямованих на послаблення економічного та військово-технічного потенціалу агресора. Активність країн Балтії у міжнародних коаліціях сприяла консолідації західних партнерів, створенню стійкого формату координації допомоги та зміцненню позицій України в системі євроатлантичної безпеки.

6. Політична та дипломатична підтримка держав-членів НАТО відіграла ключову роль у формуванні широкої міжнародної безпекової коаліції на підтримку України. Країни Альянсу, з особливим внеском Литви, Латвії та Естонії, послідовно просували українське питання на майданчиках ООН, ЄС, ПАРЄ, ОБСЄ та інших міжнародних інституціях. Саме держави Балтії стали одним із головних центрів дипломатичного лобіювання рішень щодо надання Україні статусу кандидата в ЄС, посилення санкційного тиску на Росію, обмеження її участі в міжнародних форумах та блокування спроб послаблення

глобального тиску на країну-агресора. Їхня активність забезпечила сталість міжнародної коаліції, підвищила рівень міжнародної солідарності та надала Україні суттєву підтримку у відстоюванні своїх інтересів у світовій політиці.

7. Оцінка масштабів, структури та економічного ефекту фінансово-інвестиційної допомоги від держав-членів НАТО підтвердила її ключове значення для збереження макроекономічної стабільності України. Фінансові пакети підтримки, що надходили як від основних донорів ЄС і Північної Америки, так і від країн Балтії, забезпечили критично важливе фінансування державних видатків, відновлення зруйнованої інфраструктури, підтримку малого й середнього бізнесу, цифрову модернізацію та реалізацію гуманітарних і логістичних проєктів. Литва, Латвія та Естонія, попри обмежені масштаби власних економік, продемонстрували один із найвищих рівнів підтримки України у розрахунку на ВВП, що суттєво підсилювало ефективність загальної євроатлантичної допомоги. Отримані ресурси дозволили Україні утримувати бюджетну рівновагу, уникнути глибокої рецесії, зберегти функціонування ключових секторів економіки та забезпечити передумови для подальшого відновлення в умовах повномасштабної війни.

8. Дослідження соціально-економічних та гуманітарних ініціатив країн НАТО засвідчило їхній комплексний вплив на захист і підтримку населення України в умовах війни. Країни Балтії, діючи у тісній координації з євроатлантичними партнерами, забезпечили масштабну підтримку українських громадян, які постраждали від агресії. Литва, Латвія та Естонія організували системну допомогу біженцям, включно з доступом до медичних, освітніх та соціальних послуг, а також впровадили спеціалізовані програми психологічної адаптації та інтеграції. Значною була їхня участь у відновленні критичної інфраструктури, забезпеченні житлом, гуманітарними товарами, харчовою та соціальною підтримкою. Реалізація цих ініціатив суттєво зменшила соціально-економічні ризики війни, зміцнила стійкість українського суспільства та створила передумови для сталого післявоєнного відновлення, інтегрованого у євроатлантичний простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андерс Аслунд: Українська держава функціонує напроцуд добре. Укрінформ. *ukrinform.ua* URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3818162-anders-aslund-ukrainska-derzava-funkcionue-naprocud-dobre.html>
2. Аракелян Д.В. Зовнішня політика країн Балтії в контексті розширення ЄС та НАТО: дис. ...канд. політ. наук : 23.00.04 / Київський національний ун-т ім. Т.Г. Шевченка. К., 2008. 213 с.
3. Бульвінський А. Г. Історичні основи зовнішньополітичного курсу пострадянських країн: монографія. К., 2023. 464 с.
4. Вівер Джон, Саміт НАТО 2023 року в ретроспективі. *nato.int*. <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2023/07/27/samt-nato-2023-roku-v-retrospektiv/index.html>
5. Войтенко Ю. М. Підтримка з боку заходу країн Балтії в перше десятиліття відновленої незалежності. *Південний архів (історичні науки)*, (43), 2023. С. 15–20. URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2786-5118/2023-43-2>
6. Генеральний секретар НАТО окреслив прядок денний Варшавського саміту. *www.nato.int*
URL: http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_133063.htm?selectedLocale=uk.
7. Гладиш М., Краєвська О. Балтійський вимір Європейської політики безпеки та оборони. *Грані*. 2015. № 4 (120). С. 80–85.
8. Давимука О. О., Кравченко В. В. Особливості безпекової співпраці України та Литви в умовах протидії російській загрозі. Стратегічні пріоритети. № 3 – 4 (51). 2019. С. 70–75.
9. ЄС остаточно схвалив 9-ий пакет санкцій проти Росії. Європейська правда. *epravda.com.ua*. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/12/16/695102/>
10. Жовква І. І. Інструмент стратегічного партнерства в зовнішній політиці України. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2007. Вип. 13. С. 79–89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2007_13_17

11. Зміцнення безпеки країн Балтії в контексті зміни стратегічної концепції оборони НАТО: значення для України. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/zmitsnennya-bezpeky-krayin-baltiyyi-v-konteksti-zminystrategichnoy>.

12. Івасечко О. Я., Коваль О. В. Загрози та виклики для країн Балтії на сучасному етапі євроінтеграції. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія*. 2016. Вип. 16. С. 248–255.

13. Кокорев О. Зміна вектора політичного розвитку країн Балтії після розпаду СРСР. *European political and law discourse*. 2016. Vol. 3(5). С. 82–86.

14. Котляренко О. П., Приполова Л. І. Досвід конституційно-правового забезпечення функціонування Збройних сил. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 3. С. 54–57. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-uncategorised/135-3-2021>

15. Лисенко К. У Латвії “державну оборону” зробили обов’язковим предметом для школярів. *expert.in.ua* URL: <https://expert.in.ua/world/u-latviyi-derzhavnu-oboronu-zrobyly-obov-yazkovym-predmetom-dlya-shkolyariv/>

16. Литва відправить в Україну гуманітарну допомогу постраждалим від знищення греблі Каховської ГЕС *lrt.lt* URL: <https://www.lrt.lt/ua/novini/1263/2008082/litva-vidpraviv-v-ukrayinu-gumanitarnu-dopomogu-postrazhdalim-vid-znishchennia-grebli-kakhovs-koyi-ges>

17. Литва виділить 6 млн євро на розвиток української системи реабілітації *moz.gov.ua* URL: <https://moz.gov.ua/uk/litva-vidilit-6-mln-evro-na-rozvitok-ukrainskoi-sistemi-reabilitacii->

18. Литва виділяє 21 мільйон євро на відновлення освіти в Україні: Стратегічну угоду підписано на Римській конференції з питань відновлення України (URC 2025) *mon.gov.ua* URL: <https://mon.gov.ua/news/lytva-vydiliaie-21-milion-ievro-na-vidnovlennia-osvity-v-ukraini-strategichnu-uhodu-pidpysano-na-rymskii-konferentsii-z-pytan-vidnovlennia-ukrainy-urc-2025>

19. Лосовський І. С. Зовнішньополітична стратегія Росії щодо країн пострадянського простору як реалізація « нової доктрини обмеженого суверенітету ». *Стратегічна панорама*. 2018. № 2. С. 19–30.

20. Марценюк Р. Військова співпраця України та країн Балтії (1991–2017) *Європейські історичні студії: науковий журнал* 2018, № 8, с. 165–220 DOI <http://doi.org/10.17721/2524-048X.2017.08.165-220>

21. Міністр оборони України у Литві: Меморандум про виробництво зброї та 10 млн євро підтримки *lrt.lt*
URL: <https://www.lrt.lt/ua/novini/1263/2421580/ministr-oboroni-ukrayini-u-litvi-memorandum-pro-virobnitstvo-zbroyi-ta-10-mln-ievro-pidtrimki>

22. Нападиста В. Україна в контексті викликів та загроз: погляд з країн Балтії. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2018. Випуск 1 (93). С. 243–268.

23. Новіков Е. Б. Забезпечення воєнно-економічної безпеки України в умовах реалізації стратегії євроатлантичної інтеграції: автореф. Дис. ... канд. екон. наук: 21.04.01. Київ, 2006. 20 с.

24. Омельченко М. Рік в одному окопі: Як Литва підтримує Україну у війні за Незалежність *lrt.lt*. URL: <https://www.lrt.lt/ua/novini/1263/1925365/rik-v-odnomu-okopi-iak-litva-pidtrimuie-ukrayinu-u-viini-za-nezalezhnist>

25. Онацький М.Ю. Соціально-економічні перетворення в Естонії у пострадянський період: досвід модернізаційних змін. *Бізнес-інформ*. 2020. № 12. С. 72–81.

26. Палагнюк Ю. Механізми інтеграції держав Центральної та Східної Європи у Європейський Союз. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2013. Вип. 4 (19). С. 115–122.

27. Палій Г. Допомога Латвії Україні в умовах війни та інтенсифікація двосторонніх відносин. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/dopomoha-latviyi-ukrayini-v-umovakh-viyny-ta-intensyfikatsiya-dvostoronnikh-vidnosyn>

28. Підтримка країн Балтії додає нам сили. 12.01.2024 *Урядовий кур'єр*. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/pidtrimka-krayin-baltiyi-dodaye-nam-sili/>

29. Проєкт DT4UA *eufordigital.eu* URL: <https://eufordigital.eu/uk/discover-eu/dt4ua/>

30. Регулятори України та Литви підписали Меморандум про партнерство у сфері регулювання енергетики та водопостачання 26.03.2024 *nerc.gov.ua*. URL: <https://www.nerc.gov.ua/news/regulyatori-ukrayini-ta-litvi-pidpisali-memorandum-pro-partnerstvo-u-sferi-regulyuvannya-energetiki-ta-vodopostachannya>

31. Санкції проти РФ. *mfa.gov.ua*. <https://mfa.gov.ua/protidiya-agresiyi-rf/sankciyi-proti-rf>

32. Сидорук М. Особливості інтеграції держав Балтії до ЄС. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Міжнародні відносини*. Вип. 2. 2010. С. 97-104.

33. Сухобокова О. О. Політична та військова допомога країн Балтії Україні у перші місяці повномасштабної російсько-української війни. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6298/13333-1?inline=1>

34. Україна та Литва підписали меморандум про співпрацю в галузі БПЛА та РЕБ 04.11.2024 *mil.in.ua*. URL: https://mil.in.ua/uk/news/ukrayina-ta-lytva-pidpysaly-memorandum-pro-spivpratsyu-v-galuzi-bpla-ta-reb/#google_vignette

35. Українська компанія збудує завод вибухових речовин у Литві 17.10.2024. *mil.in.ua* URL: <https://mil.in.ua/uk/news/ukrayinska-kompaniya-zbuduye-zavod-vybuhovyh-rechovyn-u-lytvi/>

36. Щедрова Г.П. Адаптація України до вимог ЄС: досвід країн Балтії. *Politicus*. 2017. 1. С. 156–161

37. 2024 training cycle for the Ukrainian military begins: Lithuanian instructors depart for Operation Interflex. *kariuomene.lt*. <https://kariuomene.lt/en/2024-training-cycle-for-the-ukrainian-military-begins-lithuanian-instructors-depart-for-operation-interflex/25739>

38. Baerug R. The Baltic Media World. Riga, 2005. 198 p. URL: http://providus.lv/article_files/2151/original/Baltic_Media_World_novaks.pdf?1343297033.

39. Benekos I., Bekiaris E., Wodniak K., Serhan W., Sułkowski Ł., Gharrad H., Yasar A. A Proposed Methodological Approach for Considering Community

Resilience in Technology Development and Disaster Management Pilot Testing. *Int J Disaster Risk Sci*, 13, 2022. P. 342–357. URL: <https://doi.org/10.1007/s13753-022-00417-2>

40. BNS. Lithuania delivers ammunition, anti-drones, field beds to Ukraine. LRT., July 11, 2024. URL: <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/2316530/lithuania-delivers-ammunition-anti-drones-field-beds-to-ukraine>.

41. Construction of the fence on the Latvian-Russian border will be completed in December. *rus.delfi.lv* URL: <https://rus.delfi.lv/57860/latvia/120097506/vni-stroitelstvo-zabora-na-latviysko-rossiyskoy-granice-zavershitsya-v-dekabre>

42. Defence Expenditure of NATO Countries (2014-2022). *nato.int*. URL: https://www.nato.int/content/dam/nato/legacy-wcm/media_pdf/2023/3/pdf/230321-def-exp-2022-en.pdf

43. Estonia, Latvia, Lithuania call on EU to establish special tribunal for Russian crimes, *kyivindependent.com* 17 October, 2022. URL: <https://kyivindependent.com/news-feed/estonia-latvia-lithuania-call-on-eu-to-establish-special-tribunal-for-russian-crimes>.

44. Estonian Defense Forces instructors are heading to the UK to train Ukrainian Armed Forces. *Estonian Defence Forces*. 2024. URL: <https://mil.ee/en/news/estonian-defense-forces-instructors-are-heading-to-the-uk-to-train-ukrainian-armed-forces/>.

45. EU Energy in figures. Statistical pocketbook 2023. P. 25 URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/bb9f16ee-642f-11ee-9220-01aa75ed71a1/>

46. Foresight Centre. The Long-term impact on Estonia of the war between Russia and Ukraine, *Foresight Centre*, 29 June, 2022. URL: <https://arenguseire.ee/en/reports/the-longterm-impact-on-estonia-of-the-war-between-russia-and-ukraine-population-integration-foreign-trade/>.

47. Fremer I. Latvia: New Law Introduces Compulsory Military Service Starting in January 2024. The Library of Congress. 2023. URL: <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2023-10-04/latvia-new-law-introduces-compulsory-military-service-starting-in-january-2024/>.

48. Haynes D. Ukraine war: Why the Baltic states on NATO's frontline with Russia are urging their allies to 'wake up.' Sky News. 2024. URL: <https://news.sky.com/story/ukraine-war-why-the-baltic-states-on-natos-frontline-with-russia-are-urging-their-allies-to-wake-up-13084332>.

49. International assistance: Lithuania to transfer over EUR 50 million worth of energy equipment to Ukraine *kmu.gov.ua*
URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/mizhnarodna-dopomoha-lytva-peredast-ukraini-enerhetychne-obladnannia-na-ponad-50-mln-ievro>

50. IOM Lithuania: Ukrainian women start businesses in Lithuania.
URL: <https://lithuania.iom.int/news/iom-lithuania-ukrainian-women-start-businesses-lithuania>

51. I. Šimonytė po susitikimo su Ukrainos Premjeru: Lietuva vystys specialią karių reabilitacijos programą Ukrainoje, skirs papildomą paramą šalies gynybos reikmėms *lrv.lt* URL: <https://lrv.lt/lt/naujienos/i-simonyte-po-susitikimo-su-ukrainos-premjeru-lietuva-vystys-specialia-kariu-reabilitacijos-programa-ukrainoje-skirs-papildoma-parama-salies-gynybos-reikmems/>

52. Krišjānis Kariņš and Dmytro Kuleba sign a Latvia-Ukraine Agreement on Technical and Financial Cooperation *mfa.gov.lv*
URL: <https://www.mfa.gov.lv/en/article/krisjanis-karins-and-dmytro-kuleba-sign-latvia-ukraine-agreement-technical-and-financial-cooperation>

53. Król K. Russian Information Warfare in the Baltic States—Resources and Aims. *Warsaw Institute*, 20 July. 2017. URL: <https://warsawinstitute.org/russian-information-warfare-baltic-states-resources-aims/>

54. Kuczyńska-Zonik Aleksandra Baltic States' solidarity with Ukraine *IES Commentaries* 2022. No. 531 (179/2021) URL: <https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2022/03/ies-commentaries-531-179-2021-.pdf>

55. Kuzio T. Ukraine: democratization, corruption, and the new Russian imperialism, Praeger security international. Praeger, Santa Barbara, Calif. 2015, 641 p.
URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Taras_Kuzio/Ukraine_Democratization_Corruption_and_the_New_Russian_Imperialism.pdf?PHPSESSID=vhngbt254adhhomao1qdiehdl2

56. Latvija ziedos Ukrainai zāles un medicīnas ierīces 1,4 miljonu eiro apmērā *vm.gov.lv* URL: <https://www.vm.gov.lv/lv/jaunums/latvija-ziedos-ukrainai-zales-un-medicinas-ierices-14-miljonu-eiro-apmera>

57. Latvian government provides 10 million euros to support Ukraine. *bnn-news.com* URL: <https://bnn-news.com/latvian-government-provides-10-million-euros-to-support-ukraine-244627>

58. Lietuva per Pasaulio banką skiria 5 mln. eurų skubiems Ukrainos atstatymo darbams *finmin.lrv.lt* URL: <https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/lietuva-per-pasaulio-banka-skiria-5-mln-euru-skubiems-ukrainos-atstatymo-darbams/>

59. Lithuania Is Strengthening Its Support for Ukraine: It Will Allocate More than EUR 30 Million *finmin.lrv.lt* URL: <https://finmin.lrv.lt/en/news/lithuania-is-strengthening-its-support-for-ukraine-it-will-allocate-more-than-eur-30-million/>

60. Lithuania allocates EUR 10 million to Ukraine through the World Bank instruments *finmin.lrv.lt* URL: <https://finmin.lrv.lt/en/news/lithuania-allocates-eur-10-million-to-ukraine-through-the-world-bank-instruments/>

61. Maili V. Baltic Perspectives on the Ukraine Crisis: Europeanization in the Shadow of Insecurity. *The Ideology and Politics Journal*. 2017. 1 (7). P. 8-46 URL: <http://hdl.handle.net/10062/63389>

62. Manue R. Estonia to Send Additional Military Aid to Ukraine, *The Defense Post*, 11 October, 2022. URL: <https://www.thedefensepost.com/2022/10/11/estonia-military-aid-ukraine/>

63. NATO Trust Fund on Cyber Defence for Ukraine aims *nato.int* URL: https://www.nato.int/content/dam/nato/legacy-wcm/media_pdf/pdf_2016_07/20160712_1606-trust-fund-ukr-cyberdef.pdf

64. Now: The World Latvian Economics and Innovation Forum. URL: <https://3seaseurope.com/now-the-world-latvian-economics-and-innovation-forum/>

65. Par valstij piekritīgo transportlīdzekļu nodošanu bez atlīdzības Ukrainai *mk.gov.lv* URL: <https://tapportals.mk.gov.lv/structuralizer/data/nodes/dfb0eb5e-a733-48ce-a102-789ade8af38c/preview#>

66. Recovery and reconstruction of Ukraine.

URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/recovery-and-reconstruction-ukraine_en

67. The state will support Ukrainian businesses emerging in Lithuania. *l24.lt*.

URL: <https://l24.lt/en/economy/item/376475-the-state-will-support-ukrainian-businesses-emerging-in-lithuania>

68. Ukraine Support Tracker Map. A Database of Military, Financial and Humanitarian Aid to Ukraine URL: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/>

69. Ukraine. Macro-financial assistance+ *ec.europa.eu*. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/international-economic-relations/candidate-and-neighbouring-countries/neighbouring-countries-eu/neighbourhood-countries/ukraine_en

70. Vaišvilaitė-Braziulienė Justina More than 3,300 shelters set up within a year. *delfi.lt* URL: <https://www.delfi.lt/en/politics/more-than-3-300-shelters-set-up-within-a-year-bilotaite-95911667>